

**Anders Björklund
Bertil Holmlund**

**Arbetslöshetsersättningen i
Sverige — motiv, regler och
effekter**

Småtryck från

Nr 151

Särtryck ur

**Inför omprövningen.
Alternativ till
dagens socialför-
säkringar.
Publica**

INDUSTRIENS

UTREDNINGS-

INSTITUT

STOCKHOLM

Industriens Utredningsinstitut

är en fristående vetenskaplig forskningsinstitution grundad 1939 av Svenska Arbetsgivareföreningen och Sveriges Industriförbund.

Syfte

Att bedriva forskning rörande ekonomiska och sociala förhållanden av betydelse för den industriella utvecklingen.

Verksamhet

Huvuddelen av arbetet inom institutet ägnas åt långsiktiga forskningsuppgifter. Man siktar härvid till ett studium av de grundläggande sammanhangen inom näringslivet och särskilt till att belysa de frågor som hör samman med strukturella och institutionella förändringar. Forskningsresultaten publiceras i institutets skriftserier.

Styrelse

Tekn. dr Erland Waldenström, ordf.
Tekn. dr Ingmar Eidem
Direktör Axel Iveroth
Direktör Olof Ljunggren
Direktör Lars Nabseth
Tekn. dr Curt Nicolin
Direktör Alde Nilsson
Direktör Bo Rydin
Direktör Sven H Salén
Ekon. dr Hans Stahle
Direktör Ove Sundberg
Direktör Sven-Olof Tråff
Direktör Peter Wallenberg
Direktör Sven Wallgren
Docent Gunnar Eliasson, chef

Adress

Industriens Utredningsinstitut
Grevgatan 34, 5 tr, 114 53 Stockholm
Tel. 08-783 80 00

Anders Björklund — Bertil Holmlund

Arbetslöshetsersättningen i Sverige – motiv, regler och effekter

Anders Björklund — Bertil Holmlund

Arbetslöshetsersättningen i Sverige – motiv, regler och effekter

Inledning

I Sverige har staten under lång tid aktivt bidragit till olika former av ekonomisk kompensation vid arbetslöshet. 1935 började staten ge bidrag till de arbetslöshetskassor som uppfyllde vissa krav, såsom erkända arbetslöshetskassor. Även om kassorna formellt var knutna till fackföreningarna har det varit staten som via riksdagen bestämt de viktigaste reglerna, till exempel bidragens storlek och kriterierna för ersättning. Dessutom har statsbidragens andel av kassornas utgifter blivit allt högre (ca 90 procent 1981), varför staten även ur finansieringssynpunkt spelar en mycket viktig roll för arbetslöshetsförsäringen.

Utöver det ersättningssystem som administreras av fackföreningarnas arbetslöshetskassor bär staten huvudansvaret för ett annat ersättningssystem, som främst är avsett för ny- och återinträdande på arbetsmarknaden, vilka oftast inte täcks av kassornas verksamhet. Detta kallas kontant arbetsmarknadsstöd (KAS).

Statens utgifter för kassaersättningen och KAS framgår av *tabell 1*. Under senare delen av 70-talet har dessa belopp motsvarat ca 1 procent av de totala statsutgifterna eller omkring 4 procent av statens transfereringar till hushållen.

I gränsområdet mellan systemen för arbetslöshetsersättning och pensionering förekommer dessutom "förtidspensionering av arbetsmarknadsskäl" som staten svarar för.

Vi kommer att granska det svenska systemet för arbetslöshetsersättning och då i synnerhet statens roll på detta område. Vår referensram vid denna granskning har varit den nationalekonomiska välfärdsteorin om osäkerhet och försäkringar. Utmärkande för nationalekonomisk välfärdsteori är att man formulerar något välfärdsriterium, till exempel paretoeffektivitet, eller någon social välfärdsfunktion. Därefter undersöker man vilken allokering av de tillgängliga resurserna som uppfyller välfärdsriteriet eller maximerar välfärdsfunktionen¹. Genom denna ansats tvingas man precisera vilka värderingar och övriga förutsättningar som ett visst förslag bygger på.

Nu är välfärdsteorin på försäkringsområdet inte så välutvecklad att man

Tabell 1. Statens utgifter för olika former av arbetslöshetsersättningar. Miljoner kronor.

	Kassa- ersättning	KAS	Summa
1974	543,4	64,3	607,7
1975	524,0	67,2	591,2
1976	628,2	105,4	733,6
1977	905,3	180,6	1 085,9
1978	1 411,9	255,3	1 667,2
1979	1 558,7	283,2	1 841,9
1980	1 593,2	321,4	1 914,6
1981	2 423,0	408,8	2 831,8
1982	3 486,3	521,2	4 007,5

Källa: AMS försäkringsenhet.

enkelt kan härleda hur det "optimala" systemet för arbetslöshetsförsäkringar bör se ut och sedan jämföra det existerande svenska systemet med detta. Detta är heller inte särskilt märkligt med tanke på att det finns en mängd handlingsparametrar att spela med inom ett system för arbetslöshetsunderstöd. I vilken utsträckning bör staten stödja systemet? Hur höga bör understöden vara? Vilken tidsprofil på understöden bör väljas — ett engångsbelopp i form av avgångsvederlag eller löpande dag ersättningar? Hur stora resurser bör läggas på kontrollsystem av olika slag? I vilken utsträckning bör avgifterna vara differentierade efter arbetslöshetsriskerna i olika branscher eller för olika individer?

Det är därför naturligt att olika delar av litteraturen på detta område har begränsat sig till att renodla olika delproblem inom arbetslöshetsförsäkringen.² Detta präglar också vår uppläggning av denna uppsats. Vi börjar med att behandla några centrala problem som alla försäkringsmarknader, men i synnerhet marknaden för arbetslöshetsförsäkringar, har att brottas med. Diskussionen berör främst argumenten för att staten i någon form skall tillgodose behovet av arbetslöshetsunderstöd. Därefter övergår vi till att redogöra för hur man hanterat dessa problem inom det svenska systemet. Först redogör vi för den institutionella uppbyggnaden. Sedan går vi igenom hur väl understöden täcker inkomstbortfallen för olika grupper av arbetslösa.

Vi inleder med en diskussion av hur arbetslöshetsersättningen kan påverka individers och företags beteende — och därmed också arbetslöshetens struktur och nivå. Därefter följer en granskning av den litteratur som behandlat frågan om hur ersättningsnivån bör variera med arbetslöshetens längd. Sedan behandlas de allokeringseffekter som kan skapas av att systemet inte är bransch- och företagsneutralt. Alternativa former för finansiering diskuteras. Därefter försöker vi göra en bedömning av vilka som vinner och förlorar på

systemet och avslutningsvis gör vi en sammanfattande diskussion.

Vi har således begränsat oss till frågeställningar som direkt berör arbetslöshetsersättningarna och deras finansiering. Detta betyder att vi har lämnat flera viktiga policy-problem åt sidan. Hit hör bl a den klassiska avvägningen mellan bidrags- och arbetslinjen inom svensk arbetsmarknadspolitik, där arbetslinjen alltid varit dominerande. Denna avvägning rymmer dock i huvudsak helt andra dimensioner än de som diskuteras i denna uppsats. Några aspekter på denna problematik tas dock upp i uppsatsens avslutande avsnitt.

Problem på försäkringsmarknader

Efterfrågan på försäkringar av olika slag uppkommer om individerna har riskaversion. Förekomsten av riskaversion innebär att en *säker* inkomstström föredras framför en *osäker* även om den genomsnittliga eller förväntade inkomsten är lika hög i båda fallen. Med en osäker inkomstström menas då en inkomstström som inte kan förutses, till exempel på grund av risken att bli uppsagd eller permitterad. En person, som löper en viss risk att bli arbetslös, betalar därför gärna en regelbunden försäkringspremie mot att få ersättning för utebliven inkomst vid arbetslöshet så länge som premiekostnaden inte allför mycket överstiger den förväntade ersättningen.³

En sådan försäkringslösning är normalt överlägsen andra metoder att utjämna inkomstströmmarna, tex privat sparande, så länge det handlar om en *risksituation*. Detta har bl a visats av Baily (1978). Intuitivt är förklaringen följande. Försäkringslösningen ger en garanterad inkomst *oavsett* om personen skulle ha otur att bli arbetslös eller ej. Om den förväntade arbetslösheten uppskattas till en procent av den yrkesverksamma tiden kommer en försäkringspremie på en procent av inkomsten att garantera en jämn inkomst. Lösningen med privat sparande innebär rimligen att personen sparar en procent av inkomsten för att ha till hands i händelse av arbetslöshet. Denna lösning ger dock bara samma utfall som försäkringslösningen om personen blir arbetslös exakt en procent av tiden. Om personen skulle ha tur att slippa arbetslöshet skulle utfallet bli mycket bättre medan det omvända skulle gälla om personen skulle drabbas av oväntat långvarig arbetslöshet.

Riskaversion leder alltså till att det säkra försäkringsalternativet föredras framför det osäkra sparandealternativet. Men av exemplet följer också att om det handlar om ett arbete där inkomsterna visserligen är ojämna men ändå kan förutsägas med säkerhet, som tex vissa typer av säsongarbete, så är försäkringsalternativet inte längre överlägset.

Efterfrågesidan vad gäller arbetslöshetsförsäkringar är således ganska oproblematiske. Flera problem uppstår däremot när denna efterfrågan skall tillgodoses. Ett första problem uppkommer när den försäkrade själv kan

påverka sannolikheten för att den händelse, som försäkringen avser, skall inträffa. Detta problem, som brukar kallas "moral hazard", föreligger självfallet vid arbetslöshetsförsäkringar. Den försäkrade kan påverka sannolikheten för arbetslöshet på flera sätt. Dels kan han helt enkelt frivilligt säga upp sig för att bli arbetslös, dels kan han påverka möjligheterna att få ett nytt arbete även om han blivit arbetslös helt ofrivilligt. Möjligheterna att få ett nytt arbete beror normalt både på den intensitet med vilken man söker efter ett nytt arbete och på de krav man ställer för att acceptera ett arbete. Både sökintensitet och krav kan självfallet påverkas av den arbetssökande.

Problemet med "moral hazard" brukar hanteras på åtminstone två olika sätt, som dock inte utesluter varandra. Det *första sättet* är att välja en försäkringsform som bara ger partiell täckning för inkomstbortfallet. Fullständig täckning skulle nämligen i sådana fall ofta ge prohibitivt höga försäkringspremier. Den bästa lösningen för både försäkringstagare och försäkringsgivare på sådana marknader blir därför ofta att den försäkrade själv bär en del av inkomstbortfallet men i gengäld erhåller betydligt lägre försäkringspremier än vad som annars skulle varit fallet. Den partiella täckningen skapar då också incitament att försöka undvika och förebygga arbetslöshet från den försäkrades sida, vilket möjliggör de lägre premierna.

Det *andra sättet* är att ställa vissa krav på den försäkrades agerande och sedan försöka kontrollera att dessa krav uppfylls. Ju billigare ett system för sådan kontroll är, desto mer kontroll väljer man självfallet och desto högre täckning av inkomstbortfallet blir då optimal. Kontrollfunktionen i det svenska arbetslöshetsförsäkringssystemet utgörs av att den arbetslöse, som vill uppbära ersättning, måste vara anmäld vid arbetsförmedlingen och acceptera "lämpligt arbete".

Problemet med "moral hazard" måste hanteras vid såväl ett offentligt som ett privat försäkringssystem och utgör i sig inget starkt argument för att staten tillhandahåller arbetslöshetsunderstöd. Visserligen har Pauly (1974) pekat på möjligheten av att det vid ett privat system med många försäkringsbolag skulle vara möjligt att få full försäkring genom att köpa partiella försäkringar från ett flertal bolag. På så sätt skulle incitamenten att förebygga arbetslöshet försvinna och den samhällsekonomiskt optimala avvägningen mellan "förebyggande skydd" och "försäkringsskydd" skulle inte kunna uppnås. Sådant missbruk skulle inte kunna förekomma vid offentligt monopol. Men, som Shavell (1979) påpekar, skulle sådana företeelser troligen kunna undvikas även i ett system med privata bolag. Det finns inte heller något som hindrar att privata försäkringsbolag utnyttjar en offentlig arbetsförmedling som kontrollsystem.

Ett andra viktigt hinder för att tillgodose efterfrågan på arbetslöshetsförsäkringar är vad som brukar kallas "adverse selection". Detta problem uppstår om de potentiella försäkringstagarna skiljer sig kraftigt åt vad gäller arbetslöshetsrisker. Vidare krävs att försäkringstagarna är medvetna om sina

risker medan försäkringsbolaget (eller bolagen) bara kan bedöma den genomsnittliga risken på marknaden. Det är således fråga om ett informationsproblem.

Under sådana omständigheter har försäkringsbolagen ingen möjlighet att differentiera premierna efter varje försäkringstagares risk utan måste utgå från den genomsnittliga risken för samtliga. I så fall blir försäkringarna mycket förmånliga för dem med höga risker och i motsvarande mån oförmånliga för dem med låga risker.

De senare kan då mycket väl välja att avstå från försäkring eller i varje fall reducera sin efterfrågan påtagligt. Det är detta bortfall av potentiella försäkringstagare som kallas "adverse selection". Som en följd av detta kommer självfallet högrisk-gruppernas möjligheter att försäkra sig att försvinna eller reduceras. I extremfallet kan privata marknader med informationsproblem av detta slag inte existera.

Eftersom "adverse selection" i grunden är ett informationsproblem kommer såväl ett privat som ett offentligt system att möta detta. Det finns a priori ingen anledning att tro att ett offentligt system är överlägset ett privat när det gäller att hantera själva informationsproblemet. Men förekomsten av "adverse selection" har aktualiserat behovet av att staten ingriper för att se till att arbetslöshetsunderstöd ändå kan erhållas. Detta kan ske genom att staten helt enkelt tillhandahåller arbetslöshetsunderstöd. Det blir då frågan om en *obligatorisk* "försäkring". Premierna får i detta fall närmast karaktären av en skatt, som dock kan differentieras på olika sätt. Man kan dock också tänka sig att staten subventionerar privata (eller organisationsägda) försäkringssystem.

Finns det skäl att tro att ett obligatorium är överlägset det system, eller avsaknad av system, som en fri marknad skulle ge upphov till? Denna fråga har diskuterats en del i den försäkringsteoretiska litteraturen. Sammanfattningsvis kan man hävda att litteraturen har pekat på möjligheten av välfärdsvinster i någon form av ett obligatorium om problem med "adverse selection" föreligger. Däremot har man ännu inte kunnat precisera de exakta villkor som skall vara uppfyllda för detta.

Akerlof formulerade redan 1970 en modell som ger upphov till "adverse selection". Diamond och Rothschild (1978) hävdar att den *sammanlagda* "nyttan" eller välfärden ökar om ett obligatorium införs i Akerlofs modell. Vinnarnas vinster är således större än de eventuella förlorarnas förluster. Akerlofs modell är dock ganska speciell och det är svårt att avgöra hur generell slutsatsen är.

Pauly (1974) har konstruerat ett *exempel* där ett obligatorium, med en premie baserad på den genomsnittliga risken, kan förbättra situationen för både lågrisk- och högriskgrupperna. Förutsättningen för detta anmärkningsvärda resultat är dock att lågriskgruppen även utan obligatorium skulle efterfråga försäkringar i någon omfattning.

Ett tredje problem på marknaden för arbetslöshetsförsäkringar är att försäkringsbolagen kan ha svårigheter att erbjuda försäkringslösningar på rimliga villkor på grund av att arbetslösheten ofta inträffar samtidigt för flertalet försäkrade vid djupa lågkonjunkturer. Ett försäkringsbolags möjligheter att poola risker mellan olika försäkringstagare blir mindre ju mer positivt korrelerade riskerna är.⁴ Ett privat försäkringsbolag kommer därför att ställas inför stora problem under lågkonjunkturer. Bolagets åtaganden blir därför mindre ju större osäkerheten är om lågkonjunkturernas djup och längd.

Nu kan man hävda att det är staten som genom stabiliseringspolitiken — i åtminstone någon utsträckning — påverkar konjunkturutvecklingen. Möjligheterna att försäkra sig mot arbetslöshet påverkas därför av statsmakternas agerande. Det är då rimligt att argumentera för att staten även bör påta sig ett övergripande ansvar för arbetslöshetsförsäkringen.

Dessa försäkringsteoretiska argument kan betecknas som *effektivitetsargument* för statligt stöd till arbetslöshetsersättningar. Utöver dessa kan självfallet även rena *fördelningsargument* anföras. Intuitivt förefaller detta vara högst rimligt. Arbetslöshetsriskerna är högst bland dem som även i andra avseenden har en svag ställning på arbetsmarknaden genom t.ex. låg utbildning eller bristande yrkeserfarenhet. Statsunderstöd till arbetslöshetsförsäkring skulle därför kunna fungera som en subvention av en "vara" som särskilt efterfrågas av personer i lägre inkomstintervall.

Mot denna bakgrund skulle man kunna hävda att *såväl* effektivitets- *som* fördelningsargument kan anföras för statsunderstöd. Men paradoxalt nog är det tveksamt om ett sådant resonemang är konsistent. Om arbetslöshetsriskerna är påtagligt relaterade till ovannämnda variabler, eller någon variabel som sammanfattar dessa, t.ex. lönen, så föreligger ju inget problem med "adverse selection". Då skulle också försäkringspremierna kunna relateras till dessa variabler.

Detta argument förefaller framför allt ha viss styrka för grupper som varit verksamma på arbetsmarknaden en längre tid. Däremot förefaller problemet med "adverse selection" vara större bland de nyinträdande på arbetsmarknaden. Dessa har ju inte haft möjlighet att avslöja sin styrka på arbetsmarknaden och därmed sina arbetslöshetsrisker.

Vi började detta avsnitt med att konstatera att en försäkringslösning som skydd mot en osäker inkomstström efterfrågas av alla som har riskaversion. Privata marknader kan dock inte alltid tillgodose denna efterfrågan. Ett skäl till detta är sk "adverse selection", som innebär att personer med låga risker drar sig ur marknaden, vilket eventuellt kan leda till att *hela* marknaden försvinner. Ett offentligt obligatoriskt system, eller statligt stöd till privata system, kan då under vissa omständigheter ge välfärdsvinster.

Ett andra skäl till att privata försäkringslösningar inte alltid kan uppstå är att arbetslösheten är starkt koncentrerad till lågkonjunkturer och att längden

och djupen på dessa inte alltid kan förutsägas tillräckligt noga.

I nästa avsnitt börjar vi med att presentera det svenska systemets uppbyggnad. Vi övergår sedan till att beskriva hur stor andel av arbetslösheten som täcks av försäkringarna och hur väl ersättningen kompenserar för inkomstbortfall i samband med arbetslöshet.

Det svenska systemet

Olika ersättningsformer

Försäkringen

Det viktigaste ersättningssystemet vid arbetslöshet är *arbetslöshetsförsäkringen*. Denna är i princip frivillig för den enskilde arbetstagaren. Men för vissa fackförbund är medlemskap i arbetslöshetskassan obligatoriskt, varför frivilligheten i viss mån är kringskuren. Numera är majoriteten av den svenska arbetskraften medlemmar i någon kassa. Ca 72 procent var anslutna den 1 januari 1980 och motsvarande siffror för 1975 och 1970 var 64 respektive 56 procent.⁵

Historiskt sett tillkom de första arbetslöshetskassorna i början av 1890-talet med typografförbundet som föregångare 1892. Under de närmaste decennierna och i synnerhet under åren 1912–20 bildades många nya kassor. Ganska tidigt aktualiserades dock behovet av någon form av statsbidrag för arbetslöshetsunderstöd. Efter en lång debatt — ingående analyserad i en ekonomisk-historisk avhandling av Edebalk (1975) — fattade riksdagen 1934 beslut om statsunderstöd till frivilliga arbetslöshetskassor från och med 1935. Dessa skulle dock vara "godkända" för att få understöd, vilket innebar att riksdagen och regeringen i stor utsträckning kom att bestämma regelsystemet för försäkringen. Arbetslöshetskassorna fick huvudsakligen en övervakande och verkställande funktion.

Sedan 1935 har statens andel av arbetslöshetskassornas utgifter ökat trendmässigt, vilket framgår av *tabell 2*. Arbetslöshetsförsäkringen utgår i form av löpande dag ersättning, sk dagpenning, som från och med 1974 räknas som beskattningsbar inkomst. Ersättningen utgår fem dagar per vecka. En karenstid på fem dagar måste dock först uppfyllas. Därefter kan dagpenning utgå under 300 dagar, dvs 60 veckor; äldre personer (55 år) kan få ersättning under 450 dagar, dvs 90 veckor. Ersättningsperioden var dock bara 150 dagar fram till 1968 för de äldre och lika lång för övriga fram till 1974.

Villkoren för att erhålla ersättning är många, komplicerade och mycket svåra att bedöma utan mycket ingående studier av hur de tillämpas i praktiken. (Se bl a utredningen om allmän arbetslöshetsförsäkring, SOU 1978:45.) En grupp av villkor syftar till att exkludera grupper med en tillfällig anknyt-

Tabell 2. Arbetslöshetskassornas ekonomi. Miljoner kronor.

	Inkomster			Utgifter		Överskott	Statsbidragens andel av utgifterna
	Medlemsavgifter	Statsbidrag	Räntor	Ersättningar	Förvaltningskostnader		
1935–39	—	—	—	—	—	—	0,39
1940–44	—	—	—	—	—	—	0,46
1945–49	—	—	—	—	—	—	0,46
1950–54	—	—	—	—	—	—	0,48
1959/63	—	—	—	—	—	—	0,53
1964–68	—	—	—	—	—	—	0,58
1969–73	—	—	—	—	—	—	0,67
1974	226	543	60	678	44	107	0,75
1975	243	524	46	653	48	112	0,75
1976	263	628	55	763	53	131	0,77
1977	253	905	67	1 015	56	154	0,85
1978	251	1 412	72	1 542	69	124	0,88
1979	241	1 559	85	1 690	87	108	0,88
1980	245	1 593	125	1 730	94	138	0,87
1981	251	2 423	145	2 595	108	115	0,90
1982	318	3 486	139	3 860	131	—68	0,87

Källa: AMS försäkringsenhet.

ning till arbetsmarknaden. Om ersättning skulle kunna utgå även vid tillfälliga "besök" på arbetsmarknaden skulle utbetalningarna självfallet bli höga och avgifterna kanske rentav avskräckande för dem med mer permanent arbetskraftstillhörighet. Till denna kategori hör ett *medlemsvillkor*; medlemsavgift måste ha erlagts under 12 månader för att ersättning skall utgå. Dessutom krävs 5 månaders förvärvsarbete under de 12 månader som föregår arbetslöshetsperioden, det sk *arbetsvillkoret*.

En annan grupp av villkor berör den arbetslöses sökintensitet och arbetskrav. Hit hör för det första att den arbetslöse skall vara anmäld som sökande vid arbetsförmedlingen. För det andra skall ett erbjudande om sk lämpligt arbete accepteras. Vad som skall menas med detta är självfallet mycket svårt att praktiskt avgöra. Följande citat från SOU 1978:45 kan dock användas för att illustrera karaktären av detta villkor:

"Erbjudet arbete skall anses lämpligt om — inom ramen för tillgången på arbetstillfällen — skäligen hänsyn tagits till medlemmens yrkesvana och förutsättningar i övrigt för arbetet samt till andra personliga förhållanden, om anställningsförmånerna är av samma kvalitet som de som anges i kollektivavtal eller, där kollektivavtal inte finns, är skäligen i jämförelse med de förmåner som utgår för samma arbetsuppgifter vid jämförbara företag, om laglig stridsåtgärd inte pågår vid arbetsplatsen och om arbetarskyddet där motsvarar lagstiftningens och myndigheternas krav."

Den som inte uppfyller detta villkor kan avstängas från ersättning under 6 veckor (före 1 juli 1982 4 veckor) om det gäller ett erbjudande om ett varaktigt arbete, annars är avstängningen kortare. Om det är uppenbart att den arbetslöse inte vill anta erbjudet "lämpligt arbete", tex genom att vid upprepade tillfällen avvisa erbjudanden, kan arbetslöshetskassan avstänga honom till dess att han utfört arbete under 30 dagar (före 1 juli 1982 20 dagar). Även arbetsmarknadsutbildning kan i vissa fall betraktas som "lämpligt arbete".

Det finns ingen lättillgänglig information om hur dessa regler tillämpas och hur kraven har varierat över tiden. AMS försäkringsenhet presenterar dock i sina årsrapporter statistik över antalet anmälningar om arbetsvägran under ett år. Sedan slutet av 1960-talet har dessa i stort sett följt den totala arbetslöshetens utveckling. Mellan 2000 och 5000 ärenden per år brukar anmälas. I de flesta fallen resulterar anmälningarna också i avstängningar.⁶

Motsvarande avstängningsregler gäller också för dem som självförvållat blir arbetslösa. Hit hör de som blir uppsagda på grund av misskötsel av sitt arbete men också de som säger upp sig på egen begäran. För dem som säger upp sig i samband med flyttning i samband med att make/maka byter arbete kan dock mer liberala regler tillämpas.

Arbetslöshetsersättning kan också utgå i samband med permitteringar. Företagens faktiska möjligheter att permittera är dock kringskurna genom lagen om anställningsskyd (LAS). Om en anställd varit permitterad mer än två veckor i följd eller mer än 30 dagar under kalenderåret är han i princip berättigad till full lön även om permitteringen fortsätter. Under den första veckan — eller de fem första dagarna — utgår normalt en avtalsbestämd *permitteringslön*; först därefter inträder arbetslöshetskassan.

Kontant arbetsmarknadsstöd

De regler som gäller för arbetslöshetsförsäkringen innebär att många arbetslösa inte är berättigade till någon ersättning. Därför har ett kompletterande bidragssystem, *kontant arbetsmarknadsstöd* (KAS), införts. Detta finansieras helt med statliga medel. KAS infördes 1974 och ersatte då två andra stödformer för arbetslösa. Utgifterna för KAS har sedan dess varit 64, 67, 105, 181, 255, 283, 321 och 409 miljoner kr per år.⁷

Grovt sett kan sägas att KAS syftar till att ge ersättning till fyra kategorier arbetslösa: (I) de som inte är medlemmar i någon arbetslöshetskassa, (II) de som är medlemmar men inte uppfyller medlemsvillkoret, (III) nyinträdande på arbetsmarknaden samt (IV) utförsäkrade kassamedlemmar över 60 års ålder.

Även KAS utgår i form av skattepliktig dagpenning; nivån är dock klart lägre än för försäkringen. En särskild kvalifikationsperiod på tre månader gäller för nyinträdande på arbetsmarknaden. Samma regler om krav på att

acceptera "lämpligt arbete" och att söka via arbetsförmedlingen gäller för KAS som för försäkringen. Sedan 1974 har mellan 1 200 och 2 000 anmälningar om "arbetsvägran" gjorts årligen.

Förtidspensioneringen

Även *förtidspensioneringen* är ett statligt ersättningssystem som är relaterat till arbetslöshet i flera avseenden. Sedan 1 juli 1972 kan förtidspension utgå till äldre arbetslösa, som fyllt 60 år och uppburit antingen arbetslöshetsersättning från kassa eller KAS under den längsta tid som ersättning utgår. Förtidspension innefattar då såväl folkpension som ATP.

Denna typ av förtidspension brukar betecknas som "förtidspension på rent arbetsmarknadsmässiga grunder". Beståndet av sådana förtidspensionärer har under åren 1977–79 varit mellan 4 000 och 5 000 personer.⁸ I mitten av 70-talet svarade arbetsmarknadsfallen för ca 6 procent av det totala antalet nybeviljade förtidspensioner.⁹ Sannolikt innebär dock denna siffra en underskattning av den verkliga andelen arbetsmarknadsbetingade förtidspensioneringar. Utbetalningarna av folkpension plus ATP har uppgått till mellan 90 och 153 miljoner kr per år.

I övrigt är huvudregeln för rätt till förtidspension att arbetsförmågan skall vara varaktigt nedsatt med minst hälften. För dem som har förvärvsarbete och har fyllt 60 år gäller dock mer liberala regler. För dessa tar man i större utsträckning hänsyn till arbetsförhållandena, tex om man inte längre orkar med sitt arbete och om det inte finns något annat arbete på orten. Därför har förtidspensionering i praktiken blivit ett alternativ då företag har önskat reducera sin arbetsstyrka.¹⁰ Det finns ingen separat statistik över denna typ av förtidspensionering. Den totala omfattningen av förtidspensionärer har dock ökat trendmässigt ända sedan mitten av 1960-talet.¹¹

Avgångsbidrag m m

Vid sidan om de statliga respektive statsunderstödda ersättningsformerna har arbetsmarknadens parter dessutom via förhandlingar kommit överens om ytterligare ersättningar till äldre arbetslösa.

På SAF-LO-sidan har speciella avgångsbidrag funnits sedan 1965 och från och med 1967 infördes avgångsbidrag (det sk AGB-systemet) som Arbetsmarknadens Försäkringsaktiebolag (AFA) administrerar.¹²

Avgångsbidrag kan utgå till dem som fyllt 40 år men inte 65 år. Vidare krävs att man blivit uppsagd på grund av personalinskränkning och varit anställd i fem år hos samma arbetsgivare. Undantag från det sistnämnda kravet gäller dock för vissa grupper — byggnads- och anläggningsarbetare, målare, sjöfolk och festvåningspersonal — där kravet i stället är fem anställningsår inom branschen.

Ersättning kan utgå i två etapper. Ett belopp, sk A-belopp, utgår vid uppsägning i form av ett avgångsvederlag med 4 000 kr plus 200 kr för varje extra anställningsår utöver de obligatoriska (gäller 1982). Detta belopp är skattepliktigt.

För dem som blir långvarigt arbetslösa och "söker aktivt" efter nytt jobb eller genomgått omskolning kan ytterligare belopp (B-belopp) utgå på mellan 6 000 och 27 000 kr. För det högsta beloppet krävs att man varit arbetslös 20 månader. AGB kan även utgå till dem som av hälsoskäl måste lämna sin anställning. Åldersgränsen är då 50 år. Vidare krävs att man får nytt arbete eller börjar söka via arbetsförmedlingen. Endast A-belopp kan utgå för denna kategori.

Under åren 1975–81 har AGB utbetalats till mellan 4 000 och 7 000 försäkringsfall per år. Drygt hälften av försäkringsfallen har också erhållit B-belopp. De sammanlagda utbetalningarna har uppgått till mellan 15 och 80 miljoner kr (enligt AFAs årsredovisning 1981). Arbetsgivare som täcks av SAF-LO-avtalen är skyldiga att betala avgifterna för försäkringarna som en andel av lönesumman (0,1 procent).

Avtal om *avgångsersättningar (AGE)*, har också funnits på tjänstemannasidan sedan slutet av 1960-talet. Ett trygghetsavtal mellan SAF och PTK från 1974 har lett till att majoriteten av alla privatanställda tjänstemän omfattas. Den verksamhet som regleras i avtalet handhas av Trygghetsrådet SAF-PTK. Informationen i det följande baseras på Trygghetsrådets skrifter och årsberättelser.

För att få avgångsersättning krävs att uppsägningsorsaken är arbetsbrist. Uppsägning på egen begäran faller utanför avtalets ram. Avgångsersättning kan dock också utgå utan någon föregående uppsägning om företag, fackklubb och anställd kommit överens om förtidspensionering genom SPP eller liknande. I sådana fall kan ersättning utgå till företaget som en delfinansiering av kostnaderna för förtidspensioneringen. Vidare krävs att man avgångsdagen har fyllt 40 år och varit anställd minst fem år vid företaget eller inom koncernen.

Ersättning utgår i olika delposter. Den första utgår vid uppsägningstidens slut och uppgår till en och en halv månadslön. Beloppet är skattepliktigt. Detta utgår således även till dem som omedelbart kan finna ett nytt arbete. Om arbetslösheten blir långvarig kan ytterligare utbetalningar ske. Dessa är behovsprövade efter bla läget på den lokala arbetsmarknaden. Vidare är dessa utbetalningar skattefria upp till en viss gräns. Det är dock mindre vanligt att även dessa ytterligare utbetalningar utgår.

Under åren 1978–81 utbetalades årligen avgångsersättningar till mellan 1 500 och 3 000 tjänstemän. Mellan 30 och 35 miljoner kr utbetalades. Till detta kan läggas att förtidspensioner beviljades till mellan 300 och 900 tjänstemän per år och dessa utbetalningar har uppgått till mellan 36 och 114 miljoner kr årligen. Utgifterna finansieras med en avgift på lönesumman för

tjänstemän (0,5 procent) som betalas av arbetsgivarna.

Utöver de ersättningsformer som hittills berörts bör också bestämmelserna om *uppsägningslön* nämnas. Enligt lagen om anställningsskydd (LAS) gäller en minsta uppsägningstid på en månad vid uppsägning från arbetsgivarens sida. Uppsägningstiden ökar med den anställdes ålder; den är tex två månader för personer i åldern 25 till 30 år och sex månader för anställda som fyllt 45 år. Under uppsägningstiden har arbetstagaren rätt till sin normala lön, oberoende av i vilken utsträckning arbete kan erbjudas. Om företaget försätts i konkurs är uppsägningslönen skyddad av den *statliga lönegarantin*.

Det är tydligt att reglerna om uppsägningslöner och "vanliga" arbetslöshetsersättningar tillsammans kan innebära en maximal ersättningsperiod av ibland ganska avsevärd längd. Det bör också observeras att arbetstagaren har rätt att under uppsägningstiden besöka arbetsförmedlingen eller på annat sätt söka arbete under arbetstid.

Ersatt och icke ersatt arbetslöshet

Alla de villkor som måste vara uppfyllda för att någon form av arbetslöshetsersättning skall utgå innebär självfallet att många arbetslösa inte är berättigade till ersättning. Det blir därför viktigt att veta vilken täckning de olika ersättningsformerna har. Hur stor andel av de arbetslösa uppbär olika typer av arbetslöshetsersättning?

Denna fråga är faktiskt svårare att besvara än vad man kanske skulle vänta sig. Existerande arbetslöshetsstatistik innehåller nämligen inga kompletterande uppgifter om de arbetslösas inkomstsituation, vilket onekligen är en stor brist. En grov bild av täckningen kan man dock få om man utgår från arbetslöshetsdata från arbetskraftsundersökningarna (AKU) och kompletterar dessa med uppgifter om "ersättningsvolymen" från försäkringen och KAS.

Vi börjar dock med att studera *tabell 3*. Här presenteras den andel av de arbetslösa från arbetskraftsundersökningarna som uppger sig vara medlemmar av en erkänd arbetslöshetskassa. En rimlig gissning är att de flesta som uppger detta också uppbär ersättning från försäkringen. Undantagen måste främst vara de som inte uppfyller medlems- och arbetsvillkoren, de som berörs av någon av karensreglerna och de som är utförsäkrade.

Det framgår av tabellen att andelen som är medlemmar av en erkänd kassa har stigit kraftigt sedan mitten av 1960-talet, främst för kvinnor men också för män. Det är därför troligt att även andelen som uppbär ersättning från försäkringen har stigit kraftigt.

I *tabell 4* utnyttjas också information om "antalet ersättningsdagar" från försäkringen och KAS under ett år. Genom att även beräkna "antalet arbetslöshetsdagar" under ett år erhåller vi andelen ersatt arbetslöshet med försäkring respektive KAS. Det är dock en överskattning av den korrekta andelen

Tabell 3. Andel av de arbetslösa som är medlemmar av erkänd arbetslöshetskassa.

	Båda könen		Män	Kvinnor
	16-74 år	16-24 år	16-74 år	16-74 år
1963	0,21	—	0,34	0,07
1964	0,28	—	0,42	0,08
1965	0,25	—	0,40	0,08
1966	0,31	—	0,48	0,11
1967	0,33	—	0,45	0,18
1968	0,36	—	0,46	0,19
1969	0,37	—	0,49	0,21
1970	0,41	—	0,52	0,27
1971	0,41	—	0,52	0,27
1972	0,40	—	0,49	0,29
1973	0,40	—	0,50	0,28
1974	0,39	—	0,46	0,32
1975	0,40	—	0,50	0,31
1976	0,41	—	0,47	0,35
1977	0,43	—	0,49	0,39
1978	0,50	—	0,53	0,45
1979	0,48	0,32	0,52	0,44
1980	0,48	0,36	0,53	0,43
1981	0,54	0,41	0,60	0,48
1982	0,55	0,39	0,60	0,50

Källa: AKU.

Tabell 4. Maximal andel av de arbetslösa som kan uppbära ersättning från arbetslöshetsförsäkring eller KAS.

År	Antal arbetslösa enligt AKU	Ersättningsdagar försäkring	Andel av arbetslöshetsdagar*	Ersättningsdagar KAS	Andel av arbetslöshetsdagar*
1974	80 300	8 624 524	0,41	2 150 731	0,10
1975	67 300	8 717 576	0,50	2 273 632	0,13
1976	66 300	8 128 361	0,47	2 676 169	0,15
1977	75 000	8 161 485	0,42	3 696 111	0,19
1978	93 800	10 957 250	0,45	4 752 268	0,20
1979	88 200	11 036 531	0,48	4 539 772	0,20
1980	85 500	10 666 236	0,47	4 788 888	0,22
1981	107 600	14 484 775	0,52	6 096 211	0,22
1982	137 300	20 018 139	0,56	7 606 669	0,21

* Antal ersättningsdagar dividerat med antal arbetslöshetsdagar. Antal arbetslöshetsdagar beräknade enligt: (Antal arbetslösa) \times 52 \times 5. Dagpenning kan utgå högst fem dagar per vecka. Ersättning kan även utgå för helgdagar som infaller på vardagar.

Källor: AKU och AMS försäkringsenhet.

försäkrad arbetslöshet som fås på detta sätt. Detta beror på att en del av ersättningen utgår till annan typ av arbetslöshet än den som inkluderas i AKU:s öppna arbetslöshet. Hit hör sannolikt främst de som är "partiellt" arbetslösa, exempelvis de som är permitterade delar av en vecka och de som önskar ett heltidsarbete men enbart kunnat finna ett deltidsarbete och därför uppbär kompletterande arbetslöshetsersättning.

Det framgår av tabellen att andelen arbetslösa med försäkringsersättning maximalt kan ligga mellan 41 och 56 procent. Till detta kommer att maximalt mellan 10 och 22 procent kan ha erhållit KAS. Andelen med KAS har dessutom stigit påtagligt sedan 1974.

Sammantaget kan därför högst mellan 50 och 75 procent av de arbetslösa ha erhållit försäkringsersättning eller KAS under perioden 1974–82. Andelen som har uppburit någon av dessa ersättningar har sannolikt trendmässigt ökat kraftigt. Likafullt var andelen arbetslösa utan vare sig försäkring eller KAS minst 23 procent under 1982.

Frågan är om någon av de övriga ersättningsformerna som nämndes ovan eller annan kompensation kan tänkas utgå till grupperna utan kassaersättning eller KAS. Det är, för det första, inte troligt att det återfinns några förtidspensionärer bland de arbetslösa. Det mesta tyder på att dessa har lämnat arbetskraften. Det är inte heller troligt att de som uppbär avgångsbidrag (AGB) eller avgångsersättning (AGE) återfinns bland den grupp arbetslösa som varken erhåller försäkringsersättning eller KAS. En del av dessa kan mycket väl ha klarat sig från att bli arbetslösa över huvud taget. Utifrån den statistik som presenterades ovan kan man göra bedömningen att cirka 8000–10000 personer över 40 år årligen har erhållit någon form av avgångsbidrag eller avgångsersättning. Detta skall jämföras med siffror från de retrospektiva arbetskraftsundersökningarna, som tyder på att mellan 60000 och 100000 personer över 40 år berörs av arbetslöshet varje år. En minoritet av de äldre arbetslösa kan därför ha uppburit avgångsvederlag under de senaste åren.

Tyvärr vet vi inte i vad mån de som saknar arbetslöshetsersättning i stället erhåller socialhjälp. Vår empiriska kunskap om de arbetslösas inkomst- och försörjningssituation är således tämligen bristfällig.

En viktig fråga är också vilken *typ* av arbetslöshet som ersätts respektive ej ersätts. Som framgick ovan kan exempelvis försäkringsersättning utgå till radikalt olika typer av arbetslöshet, tex ofrivilliga uppsägningar, korttidspermitteringar och uppsägning på egen begäran. För både fördelnings- och incitamentsanalyser av arbetslöshetsförsäkringen skulle sådan information vara värdefull.

Även på denna punkt är emellertid den statistiska informationen bristfällig, trots att arbetslöshetskassorna i princip skulle kunna samla in och publicera sådan. Detta görs dock bara av vissa tjänstemannakassor. I *tabell 5* presenteras sådana uppgifter. Bland arbetslösa industritjänstemän har när-

Tabell 5. Arbetslöshetens bakgrund för ersättningsberättigade arbetslösa inom några tjänstemannakassor.

	1979	1980	1981
<i>Industritjänstemännen</i>			
Antal personer	2 292	2 045	2 582
Andel arbetslösa p g a rationalisering, uppsägning etc	0,47	0,40	0,44
Andel arbetslösa uppsagda på egen begäran	0,30	0,30	0,30
Övriga	0,23	0,30	0,26
<i>Statsjänstemännen</i>			
Antal personer	1 187	1 490	2 035
Andel arbetslösa p g a omorganisation och rationalisering	0,10	0,12	0,09
Andel arbetslösa p g a att tidigare arbete varit vikariat eller liknande	0,56	0,58	0,66
Andel arbetslösa som sagt upp sig på egen begäran och flyttat med maken	0,13	0,11	0,09
Övriga som sagt upp sig på egen begäran	0,21	0,19	0,16
<i>Kommunaltjänstemännen</i>			
Antal personer	3 369	4 246	5 635
Andel arbetslösa som sagt upp sig på egen begäran och flyttat med maken	0,11	0,12	0,12
Övriga som sagt upp sig på egen begäran	0,19	0,15	0,10
Andel arbetslösa p g a att tidigare arbete varit vikariat eller liknande	0,67	0,70	0,76
Övriga	0,03	0,03	0,02

Källor: Material från respektive arbetslöshetskassa.

mare hälften av de arbetslösa sagts upp av arbetsgivaren. Vi kan också notera att i storleksordningen 20–30 procent av de arbetslösa har sagt upp sig på egen begäran.

Hur väl täcks inkomstbortfall i samband med arbetslöshet?

Arbetslöshetsersättningen brukar vanligen relateras till den arbetslöses tidigare inkomst och anger då en ersättningskvot ("replacement ratio"), som visar hur stor andel av inkomstförlusten som försäkringen ger kompensation för. Som visas i ett följande avsnitt har sådana ersättningskvoter blivit viktiga variabler i flera empiriska studier av hur arbetslöshetsersättningen påverkar de arbetslösas beteende.

Beräkningar av arbetslöshetsförsäkringens kompensationsgrad är nu inte helt utan praktiska och teoretiska problem. Det är, för det första, uppenbart

att vi på något sätt bör beakta existensen av det progressiva skattesystemet. För det andra behöver vi också ta hänsyn till arbetslöshetens varaktighet.

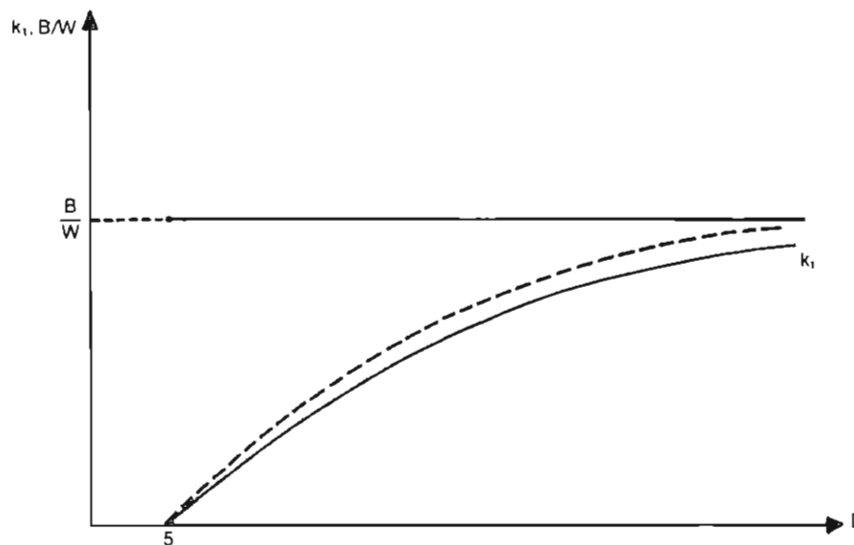
Låt oss studera situationen för en person för vilken en viss dagsersättning, B kr, är aktuell. Ersättningskvoten före skatt uttryckt som bibehållen inkomst under arbetslöshetsperioden är

$$k_1 = \frac{B(D-5)}{D \cdot W} \quad (B = 0 \text{ om } D \leq 5)$$

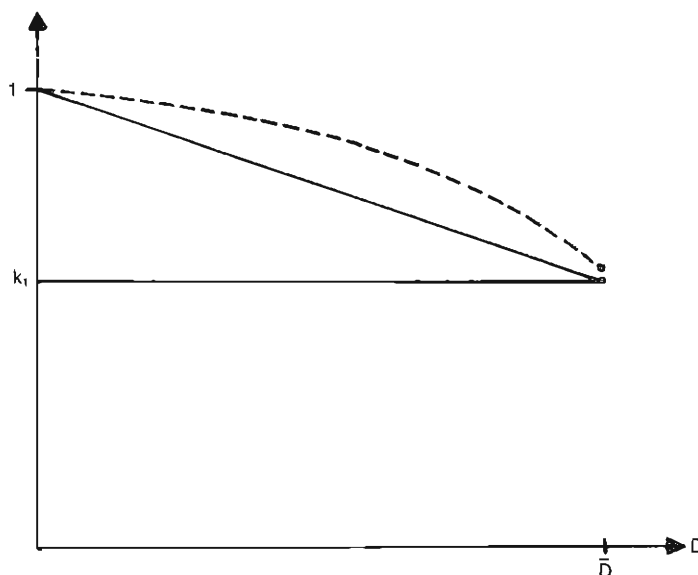
där W är dagslönen och D är antalet arbetslöshetsdagar (inkluderande endast vardagar). Det är uppenbart att denna ersättningskvot — på grund av karensvillkoret på fem dagar — *stiger* med arbetslöshetsperiodens längd. Ju längre arbetslöshetsperioden är desto mindre blir skillnaden mellan dagsersättningskvoten, B/W, och ersättningskvoten för arbetslöshetsperioden (*figur 1*).

Det progressiva skattesystemet leder till att skattesatserna faller med längre arbetslöshetsperioder. Följaktligen blir ersättningskvoten *efter skatt* (den streckade kurvan i figur 1) högre än ersättningskvoten före skatt (den heldragna kurvan).

Vi kan också välja att relatera inkomstbortfallet till den *årsinkomst* som skulle vara aktuell om ingen arbetslöshet inträffat. Frågan blir då hur stor andel av denna "normala" årsinkomst, som kan bibehållas vid arbetslöshet av olika varaktighet. Vi kan uttrycka denna "årsersättningskvot" (före skatt) som

Figur 1. Ersättningskvot och arbetslöshetsperiodens längd, före skatt (heldragen) samt efter skatt (streckad).

Figur 2. Ersättningskvot och arbetslöshetens längd, före skatt (heldragen) samt efter skatt (streckad).

$$k_2 = \frac{B(D-5) + (\bar{D}-D)W}{\bar{D} \cdot W} = \frac{1}{\bar{D}} \cdot (D \cdot k_1 + \bar{D}-D)$$

där \bar{D} är antalet arbetsdagar per år. Denna årsersättningskvot *faller* med arbetslöshetens längd, så länge som dagsersättningen är lägre än dagslönen (figur 2).

Den heldragna linjen i figur 2 gäller också för årsersättningskvoten *efter skatt*, förutsatt att skattesystemet är proportionellt. Vid ett progressivt skattesystem blir bilden något annorlunda (den streckade kurvan i figur 2). Dels blir årsersättningskvoten högre vid varje given arbetslöshetslängd (eftersom en viss bruttoinkomstminskning inte medför en proportionell nettoinkomstförändring). Dels påverkas också kompensationsgraden på marginalen; årsersättningskvotens minskning med avseende på ytterligare en arbetslöshetsdag blir kraftigare ju längre arbetslöshetstiden varat.

Det är lätt att inse att ett skattesystem som är knutet till kalenderåret leder till att ersättningsgraden blir beroende av hur en viss arbetslöshetsperiod fördelar sig på kalenderåren. Ta det något extrema exemplet med en arbetslöshetsperiod på ett år och jämför situationen för två personer som blir arbetslösa vid årets början respektive vid årets mitt. Den förras årsersättningskvot kommer att ligga strax över dagsersättningen medan den senare —

Tabell 6. Ersättningskvoter vid arbetslöshet (netto efter skatt) för manlig metallarbetare, 1968–80.

	Dagpenning (kr)	KAS (kr)	Timlön (kr)	Kassaersättningskvot vid en arbetslöshet på			KAS-ersättningskvot vid en arbetslöshet på		
				1 månad	3 månader	6 månader	1 månad	3 månader	6 månader
1968	45		12,08	0,52	0,62	0,65			
1969	50		13,04	0,55	0,66	0,69			
1970	50		14,48	0,51	0,61	0,64			
1971	50		15,96	0,44	0,52	0,55			
1972	55		17,63	0,47	0,56	0,59			
1973	60		19,20	0,47	0,56	0,58			
1974	100	35	21,24	0,46	0,56	0,59	0,16	0,20	0,21
1975	130	35	24,72	0,51	0,62	0,66	0,14	0,18	0,19
1976	130	45	27,70	0,46	0,56	0,59	0,16	0,20	0,22
1977	160	55	30,06	0,52	0,63	0,67	0,18	0,23	0,25
1978	180	65	32,54	0,66	0,69	0,69	0,20	0,25	0,27
1979	195	75	35,97	0,53	0,64	0,67	0,21	0,26	0,28
1980	195	75	39,52	0,49	0,59	0,62	0,19	0,23	0,24

Källor: Se not 13.

via högre marginalskatter — hamnar på en högre ersättningsgrad. Nettoinkomsten maximeras för den person vars inkomst fördelas lika på respektive år.

I det följande skall vi redovisa några beräkningar av hur kompensationsgraden för arbetslöshetsperioden ser ut för en manlig metallarbetare. Tabell 6 redovisar dagpenning, timlön samt ersättningskvoter, netto efter skatt, under olika antaganden om arbetslöshetens varaktighet.¹³ För en person med kassaersättning är kompensationskvoten för en arbetslöshetsperiod på en månad närmare 50 procent; för arbetslöshetsperioder på 3 eller 6 månader motsvarar ersättningen i stället ca 60 procent av förlorad inkomst. De variationer som kan utläsas återspeglar främst trögheter i anpassningen av dagsersättningen till löneutvecklingen. I den mån man kan tala om någon trend så pekar denna snarast i nedåtgående riktning fram till mitten av 70-talet.

För en arbetslös metallarbetare utan kassaersättning är kompensationsgraden betydligt lägre. KAS ger i storleksordningen 20–25 procent av förlorad inkomst för arbetslöshetsperioder i intervaller tre till sex månader. Sannolikt är dock inte sådana ersättningskvoter typiska för metallarbetare utan kassaersättning; den senare kategorin torde i huvudsak bestå av yngre arbetare med löner under genomsnittet, varför beräkningarna härvidlag underskattar kompensationsgraden. Det är också viktigt att komma ihåg att beräkningarna inte är relevanta för de flesta ungdomar. En karenstid på tre månader gäller ju för nyinträdande på arbetsmarknaden.

Om vi istället riktar uppmärksamheten på *årsinkomsteffekter* framkommer helt andra tal. Minskningen i årsinkomst är i storleksordningen ett par procent för en kassaförsäkrad metallarbetare med en månads arbetslöshet. För personer med ett halvårs arbetslöshet har årsersättningskvoten under slutet av 70-talet i stort sett legat i intervallet 90–95 procent.¹⁴ KAS har för ett halvårs arbetslöshet gett en kompensation motsvarande ca 70 procent av årsinkomsten.

Sammanfattningsvis kan man säga att arbetslösa som uppbär ersättning från försäkringen kan drabbas av betydande likviditetsproblem eftersom inkomsten reduceras till ca 50–60 procent av den man haft tidigare. Under den resterande delen av året blir dock skattebelastningen mindre varför förlusten som andel av årsinkomsten är mycket liten. För dem som kan parera tillfälliga inkomstminskningar med eget sparande är därför den ekonomiska uppoffringen ganska liten.

Incitaments- och allokerings effekter

Effekter på individers och företags beteende

Arbetslöshetsersättningens utformning kan påverka arbetsmarknadens funktionssätt via många olika mekanismer. Vissa effekter är intuitivt självklara, medan andra verkningar knappast kan identifieras utan relativt sofistikerad teoretisk analys. Vi skall här främst diskutera hur arbetslöshetsersättningen påverkar individernas arbetskraftsbeteende; därutöver för vi också en kortfattad diskussion om hur fackföreningar och företag kan tänkas reagera på arbetslöshetsersättningens konstruktion.

*Beteende vid arbetslöshet*¹⁵

Låt oss studera situationen för en person som — av någon anledning — har blivit arbetslös och är berättigad till ersättning under en viss maximal ersättningsperiod (tex 300 dagar, vilket normalt gäller i Sverige). Hur kommer en *höjning av ersättningsnivån* att påverka den arbetslöses beteende? För att få ett svar på frågan kan det vara lämpligt att utgå från ungefär följande typ av (sökteoretiska) referensram:

1. Den arbetslöses chanser att få ett arbete beror såväl på möjligheterna att få erbjudanden som de krav han ställer för att acceptera en anställning. Chanserna att få erbjudanden beror bl a på tillgången på lediga platser och på de krav som arbetsgivarna ställer på sökande till dessa platser.
2. Den arbetslöses minimikrav för att acceptera ett eventuellt erbjudande kan tex vara förknippade med lön, arbetsuppgifternas art eller arbetsplatsens geografiska läge. Det är rimligt att utgå ifrån att en förbättring av

arbetsmarknadsläget, tex i form av fler lediga platser, leder till högre minimikrav.

3. Arbetslösheten medför kostnader för individen. Dessa hänger samman bl a med det inkomstbortfall som arbetslösheten innebär, men också med svårsmätbara "psykiska" kostnader. Till detta kommer att ett aktivt arbetssökande kan innebära utgifter för resor o dyl för att få kontakt med arbetsgivare.

Hur kommer då en högre arbetslöshetsersättning att påverka den arbetslöses beteende? Detta beror bl a på i vilken utsträckning individen har möjlighet att förkasta arbetserbudanden utan att detta påverkar ersättningen. I praktiken torde arbetslösa personer i Sverige ha vissa möjligheter att förkasta erbjudanden, tex om han kan betraktas som "lokalt bunden". Dessutom kan arbetserbudanden påträffas (och förkastas) utanför arbetsförmedlingssystemet. Följaktligen finns det ett visst utrymme för att säga nej till erbjudanden utan att arbetslöshetsersättningen försvinner.

Ett högre arbetslöshetsunderstöd fungerar i princip som en sänkning av den arbetslöses sökkostnader. Det blir något mindre olönsamt att vara arbetslös. Därför kan vi normalt räkna med att den arbetslöse ställer högre krav för att acceptera erbjudanden. Effekten blir att arbetslöshetstiden stiger.

En högre nivå på arbetslöshetsersättningen kan också påverka de arbetslösas sökintensitet och därmed antalet erbjudanden som de kommer i kontakt med. Ett högre understöd tenderar att minska sökintensiteten och följaktligen förlänga arbetslöshetstiden.

Arbetslöshetsersättningen kan påverkas också via den maximala *ersättningsperiodens längd*; en längre ersättningsperiod leder till effekter som är principiellt likartade de som följer av en ökning av ersättningsnivån. De arbetslösa anpassar sina minimikrav uppåt och arbetslöshetstiden stiger.

Kan då en högre ersättningsnivå aldrig medföra att de arbetslösa blir *mer* benägna att acceptera erbjudanden och att arbetslöshetstiden därför *faller*? Möjligheten av en sådan effekt kan faktiskt inte a priori uteslutas för vissa grupper av arbetslösa. Detta sammanhänger dels med att varje anställning involverar en viss uppsägningsrisk, dels med att alla arbetslösa inte utan vidare är berättigade till arbetslöshetsersättning.

De flesta anställningserbudanden innebär en viss risk för framtida ofrivilliga uppsägningar. Arbetslösa individer är rimligtvis medvetna om detta och vet också att en eventuell framtida uppsägning medför arbetslöshetsersättning (i den mån den leder till arbetslöshet). Följaktligen medför en högre ersättningsnivå, allt annat lika, att det blir mer attraktivt att ha en anställning. De arbetslösas minimikrav blir lägre.

En högre arbetslöshetsersättning minskar samtidigt arbetslöshetens kostnader, vilket tenderar höja minimikraven. Denna effekt motverkar således

den ovan nämnda effekten. Vilken effekt överväger? Det kan visas att nettoresultatet blir *högre* minimikrav för sådana som varit arbetslösa "kort" tid medan minimikraven blir *lägre* för personer med "lång" arbetslöshetstid. (Bland antagandena ingår bla förutsättningar om en maximal ersättningsperiod och en positiv sannolikhet att drabbas av uppsägning från varje accepterad anställning). Man kanske kan uttrycka det så att den minskning av arbetslöshetens kostnader, som impliceras av en högre ersättningsnivå, kan vara av obetydligt värde för personer som löper akut risk att utförsäkras. För personer som nyligen blivit arbetslösa är situationen annorlunda; de vet att den högre ersättningen kan vara aktuell under relativt lång tid och följaktligen blir det inte lika viktigt att acceptera arbetserbjudanden.

En viktig slutsats, som följer av dessa teoretiska resultat, är att en högre ersättningsnivå bör leda till att antalet långtidsarbetslösa faller. Hur den genomsnittliga arbetslösheten påverkas blir nu inte längre lika självklart, eftersom effekterna för de kort- och långtidsarbetslösa går i olika riktning.

I det föregående har vi studerat arbetslösa, vilka uppstår arbetslöshetsersättning. Hur kommer då en högre ersättning att påverka beteendet bland arbetslösa, som ännu inte kommit ifråga för arbetslöshetsunderstöd? Den högre ersättningsnivån gör det mer attraktivt att acceptera erbjudanden och därmed kvalificera sig för understöd i framtida perioder. Arbetslöshetstiden bör också här *minska* om ersättningsnivån ökar. Det kan i Sverige vara fråga om nyinträda på arbetsmarknaden som står utanför arbetslöshetskassorna och som inte uppfyllt kvalifikationstiden för KAS på tre månader. Det kan också vara fråga om arbetslösa som är nyblivna kassamedlemmar och som inte uppfyller kassornas medlems- och arbetsvillkor.

I Sverige gäller att en betydande del av de lediga platserna avser vikariat och andra tillfälliga anställningar. Den arbetssökande vet alltså i sådana fall att arbetet kommer att upphöra efter tex ett halvår. En högre arbetslöshetsersättning gör att icke-ersättningsberättigade personer blir mer benägna att acceptera sådana tillfälliga arbeten och därmed kvalificera sig för framtida understöd.

Arbetskraftsdeltagande och arbetskraftsutbud

Arbetslöshetsersättningen kan uppfattas som en subvention av marknadsarbete relativt hushållsarbete. Eftersom arbetskraftsdeltagande är förenat med vissa risker för arbetslöshet kommer minskade arbetslöshetskostnader att höja den relativa avkastningen på marknadsarbete. Utifrån detta synsätt kan det vara rimligt att räkna med effekter på *arbetskraftsdeltagandet* av förändringar i ersättningsystemets utformning.¹⁶

Den ekonomiska teorin för hushållens arbetskraftsutbud ger inte särskilt många falsifierbara hypoteser. Således är utbudseffekten av en löneökning a priori obestämmd; en högre lön kan leda till fler *eller* färre arbetade veckor

eller timmar, allt beroende på hur de individuella preferenserna är beskaffade. Empiriska resultat för Sverige tyder på att årsarbetstiden skulle öka med stigande avkastning på marknadsarbete i form av högre lön (eller lägre skatt).¹⁷ En högre nivå på arbetslöshetsersättningen kan, mot denna bakgrund, antas ha positiva effekter på arbetskraftsutbudet.

Arbetslöshetsersättningen (i varje fall den del som kassorna svarar för) är i någon mån knuten till tidigare inkomst; dagpenningen stiger med högre lön och/eller övergång från deltid till heltid. Denna inkomstbortfallsprincip öppnar möjligheter för verkningar likartade de kvalifikationseffekter som tidigare diskuterats. Genom att arbeta fler veckor (eller timmar per vecka) kan sysselsatta personer påverka nivån på sin framtida hypotetiska arbetslöshetsersättning. Försäkringsutfallets storlek blir här relaterat till storleken på de "premier" — i form av förlorad fritid — som individen betalat.¹⁸

Det bör noteras att vår diskussion har varit tämligen partiell. Vi påpekar möjligheten av ett ökat arbetskraftsutbud till följd av höjda ersättningar men beaktar inte finansieringen av dessa ersättningar. Antag att en högre ersättningsnivå skulle skifta utbudskurvan utåt åt höger. En finansiering via arbetsgivaravgifter skulle samtidigt skifta efterfrågekurvan åt vänster. Nettoeffekten är svår att a priori uttala sig om. Denna mer realistiska allmänjämviktsanalys av problemet existerar dock knappast i litteraturen.¹⁹

Fackföreningarnas beteende

Arbetslöshetsersättningens nivå och finansiering kan också påverka arbetslöshet och reallöner via fackföreningarnas beteende. Ett rimligt antagande är att fackföreningarna eftersträvar en så stor nettoinkomst som möjligt för sina medlemmar. I förhandlingarna väger de därför fördelarna av högre löner mot de ökade arbetslöshetsrisker som högre löner innebär. En högre arbetslöshetsersättning innebär mindre inkomstförluster i samband med arbetslöshet, varför en fackförenings optimala kombination av reallön och sysselsättning förändras; följden blir att såväl reallön som arbetslöshet stiger.

Det bör betonas att dessa slutsatser följer utifrån vissa starkt förenklade antaganden om fackföreningarnas målsättning och lönebildningens mekanismer.²⁰ Det är knappast troligt att förändringar i arbetslöshetsersättningen spelat någon viktig roll för den svenska löneutvecklingen. Empiriska resultat tyder inte heller på att detta skulle gälla i andra länder.²¹ Trots detta kan man inte bortse från den grundläggande mekanism som här berörts; om arbetslöshetens kostnader minskas så ökar incitamenten för en aggressiv lönepolitik från fackföreningarnas sida.

Företagens beteende

Det finns skäl att anta att även företagens agerande kommer att bli beroende

av hur arbetslöshetsersättningen utformas. I ekonomisk teori har framförallt effekterna på permitteringar uppmärksammats. Denna teoretiska diskussion har i mycket baserats på de amerikanska erfarenheterna av ofta förekommande sk "temporary layoffs". Man har undersökt i vilken utsträckning arbetslöshetsförsäkringssystemet gör företagen mer benägna att möta efterfrågebortfall med permitteringar i stället för en neddragning av arbetstiden per anställd (eller direkta lönesänkningar).

Följande resonemang kan ge en intuitiv föreställning om hur arbetslöshetsersättningen kan påverka ett företags permitteringar. Antag att företaget är litet i förhållande till ekonomin som helhet. De anställda har möjligheter att välja mellan olika företag och kräver (för att stanna) en kompensation som är minst lika hög som den som erbjuds i andra alternativ. Denna kompensation utgår i första hand i form av löneinkomster.

Företaget kan antas söka maximera sin vinst med beaktande av de krav på "likvärdig ersättning" som arbetstagarna ställer. Vid ett efterfrågefall har man att välja mellan tex permitteringar och lönesänkningar. Båda dessa alternativ är förenade med kostnader; bla kan arbetstagare finna sin situation så försämrad att de lämnar företaget. De relativa kostnaderna för företagets alternativ påverkas av hur arbetslöshetsersättningen fungerar. Antag att den inte direkt finansieras av det företag som "utnyttjar" den; i så fall ökar företagets benägenhet att välja permitteringar vid en efterfrågenedgång. Anledningen är att arbetstagarna antas fästa avseende vid sin disponibla inkomst, oavsett om denna härrör från löner eller arbetslöshetsunderstöd. Företagen kan alltså, genom att använda den subvention som arbetslöshetsförsäkringssystemet tillhandahåller, garantera de anställda en högre disponibel inkomst än vad som vore möjligt om sådana subventioner saknades. Via denna typ av mekanism kan arbetslöshetsersättningen bidra till fler permitteringar och följaktligen högre arbetslöshet.

I litteraturen förekommer åtskilliga modellanalyser på ovan skisserade tema.²² De teoretiska resultaten kan inte gärna vara helt robusta inför olika antaganden om tex arbetstagarnas preferenser, företagets teknologi och ersättningssystemens utformning. Vidare har analyserna varit i huvudsak partiella, dvs studerat ett enskilt företags beteende. Generaliseringar till makronivån måste därför göras med stor försiktighet.

I Sverige finns flera faktorer som motverkar ersättningssystemets arbetslöshetseffekt via permitteringar. Hit hör bla de bestämmelser i LAS, som sätter en övre gräns för utnyttjande av kassaersättning i samband med permitteringar. Vidare gäller att permitteringar ofta tar formen av arbetstidsneddragningar (förkortad arbetsvecka), vilka kompenseras med arbetslöshetsersättning. Dessa korttidsveckor resulterar dock inte i högre arbetslöshet, sådan den mäts i AKU, eftersom de berörda är sysselsatta under en del av veckan. Det är tyvärr inte möjligt att utifrån AKU (eller någon annan källa) bedöma den totala omfattningen av dessa deltidspemitteringar.

Vad visar de empiriska studierna?

Under senare år har några försök gjorts att med ekonometriska studier kvantifiera effekterna av arbetslöshetsunderstöden på arbetslöshetens storlek på den svenska arbetsmarknaden. Ståhl (1978) undersökte om utvecklingen av den genomsnittliga ersättningsnivån kunde bidra till att förklara arbetslöshetsutvecklingen för kassamedlemmar under perioden 1963–73. Någon effekt kunde inte spåras; olika mått på konjunkturläget visade sig vara de helt dominerande förklaringsvariablerna. Ståhl påpekar dock att det använda måttet på ersättningsnivån var mycket grovt och inte justerat för skatter och bidrag.

Björklund (1978) ställde frågan om den trendmässiga ökningen av arbetslöshetstiderna under perioden 1965–76, som uppmärksammats i den arbetsmarknadspolitiska debatten, kunde förklaras av de utökade arbetslöshetsunderstöden under denna tid. Björklund identifierade de förlängda ersättnings-tiderna för äldre från och med 1968 och för övriga kassamedlemmar 1974 samt införandet av KAS 1974 som de dominerande förändringarna i arbetslöshetsunderstöden under denna tidsperiod. En viss effekt kunde identifieras för de äldre (från och med 1968), men ingen motsvarande effekt för de övriga grupperna 1974. Utvecklingen av arbetslöshetstiderna för såväl äldre arbetslösa (över 55 år) som yngre kassamedlemmar (under 55 år) och icke kassamedlemmar dominerades dock av en gemensam trend under hela tidsperioden, varför de utökade arbetslöshetsunderstöden knappast kunde vara huvudorsaken.

Edebalk-Wadensjö (1978) har studerat den säsongmässiga variationen i arbetslösheten inom främst byggnadsarbetarnas arbetslöshetskassa. Möjligheterna att medge arbetslöshetsunderstöd vid säsongmässigt betingad arbetslöshet ökade avsevärt 1964. Edebalk-Wadensjö undersökte därför om säsongfluktuationerna i arbetslösheten ökade vid denna tidpunkt. Man fann en effekt i förväntad riktning; den statistiska signifikansnivån var dock relativt låg varför resultatet måste tolkas med försiktighet. Totalt sett har dock säsongfluktuationerna i arbetslösheten sjunkit trendmässigt under den studerade perioden (1956–75), varför de nya reglerna bara kan ha bromsat upp denna utveckling.

En annan studie av Björklund (1981) har undersökt variationerna i arbetslöshetstiderna i ett tvärsnittsmaterial av olika arbetslösa individer med och utan kassaersättning. Det visade sig att arbetslösa som erhåller ersättning varken har längre arbetslöshetstider eller högre lön i det efterföljande arbetet än arbetslösa som saknar ersättning sedan man "kontrollerat" för övriga faktorer som kan påverka arbetslöshetstider och lön, tex ålder, kön och utbildning. Det använda datamaterialet var dock inte i alla avseenden idealiskt för problemställningen varför resultaten även från denna studie måste tolkas med försiktighet.

Sammanfattningsvis är vår bedömning att kunskapen om hur arbetslöshetsunderstöden påverkar arbetslösheten på den svenska arbetsmarknaden är relativt mager. Det främsta skälet till detta är att det varit svårt att finna databaser där effekten av understöden kunnat renodlas från övriga faktorer som påverkar arbetslösheten. Ett gemensamt resultat från de olika studierna är dock att andra faktorer än arbetslöshetsersättningen förklarar det mesta av variationerna i arbetslösheten. Det gäller för arbetslöshetsvariationer över tiden, över säsongerna liksom mellan individer.

En omfattande forskning har bedrivits i andra länder på detta område, ofta med bättre datamaterial än som funnits tillgängligt i Sverige.²³ Även om resultaten från dessa inte direkt kan överföras till svenska förhållanden finns det skäl att kort sammanfatta den engelska och amerikanska forskningen (som kommit längst). Båda dessa länder har i likhet med Sverige ett "work test", dvs den arbetslöse kan avstängas från ersättning om han vägrar att acceptera ett erbjudande.

Atkinson (1981) gör en ingående genomgång av den engelska litteraturen ur såväl metodologisk som teoretisk synvinkel. Resultaten pekar på att en höjning av ersättningskvoten med 10 procentenheter höjer den genomsnittliga arbetslöshetstiden med 1 till 2 veckor. En studie av Nickell ger följande samband mellan ersättningskvot och arbetslöshetens längd:²⁴

Ersättningskvot:	0,4	0,7	0,8	1,0
Arbetslöshetens längd (veckor):	6,7	10,5	12,1	16,3

Dessa resultat tyder således på att en sänkning av ersättningskvoten från 0,8 till 0,4 i det närmaste kan halvera arbetslöshetens längd (och därmed också arbetslöshetens storlek, om arbetslöshetsinflödet inte påverkas). Atkinson betonar dock att flera metodproblem återstår att lösa innan några säkra slutsatser kan dras. Bland annat är studierna baserade på genomsnittliga ersättningskvoter och det är osäkert hur väl dessa överensstämmer med de marginella. Det har också visat sig att resultaten inte är riktigt robusta; Atkinson m fl (1982) visar att små förändringar i modellspecifikationer och variabeldefinitioner ger kraftiga utslag på de skattade effekterna.

Det bör vidare poängteras att mikroresultat inte utan vidare kan överföras till makronivå. Även om en individ med hög ersättning har längre arbetslöshetstider än en individ med låg ersättning är det inte säkert att denna effekt också uppstår om *samtliga* arbetslösa erhåller högre ersättning. Tillgången på jobb kan ju utgöra en restriktion för de arbetslösa. I synnerhet torde detta vara fallet under lågkonjunkturer. Det bör dock noteras att de studier som baserats på tidsseriedata, mot vilka denna invändning inte kan riktas, också tyder på ett ganska starkt samband mellan ersättningskvot och arbetslöshetsnivå.²⁵

De viktigaste amerikanska studierna har granskats och sammanfattats av Welch (1977) och Danziger, Haveman, Plotnick (1981). Flera studier av

effekterna av understödets nivå på arbetslöshetstidernas längd pekar på att en höjning av ersättningskvoten med 10 procentenheter leder till en förlängning av arbetslöshetstiden med en vecka. Dessa resultat — avseende grupper som uppbar ersättning — uppnåddes på datamaterial från tiden omkring 1970 då de genomsnittliga arbetslöshetstiderna i USA var cirka 8 veckor.²⁶ Några tiotals procentenheters förändringar av ersättningskvoten skulle således få avsevärda effekter på arbetslöshetens storlek. Man måste dock vara försiktig när man extrapolerar resultatet över längre intervall.

En del försök har också gjorts att empiriskt studera kvalifikationseffekter av den typ som diskuterades ovan. Resultat från dessa analyser ger visst stöd för hypotesen att höjda ersättningsnivåer (eller förlängda ersättningsperioder) ökar arbetskraftsutbudet.²⁷

Avgångsvederlag eller löpande ersättning?

Som framgick ovan är dagpenningen inom både försäkringen och KAS konstant under den tid som ersättning utgår (med undantag för karensveckan). Men självfallet är inte detta den enda tänkbara tidsprofilen för ersättningens nivå. Arbetsmarknadsdepartementet har relativt nyligen föreslagit en med arbetslösheten *stigande* ersättningsnivå; enligt detta förslag skulle ersättningen från försäkringen under de 30 första dagarna vara 40 kr lägre (Ds A 1981:17). Remissinstanserna var dock relativt kritiska, varför förslaget inte återfanns i den proposition som riksdagen godkände under våren 1982.

I debatten har dock även helt andra förslag förts fram. SNS konjunkturråd har tex föreslagit den rakt motsatta tidsprofilen, nämligen ett engångsbidrag i form av *avgångsvederlag* i stället för löpande ersättning.²⁸

Vilka konsekvenser för effektivitet och fördelning har dessa olika system? Under senare år har några försök att tekniskt behandla dess frågor gjorts av amerikanska ekonomer (se Baily (1977) och (1978), Shavell-Weiss (1979) och i viss mån också Hamermesh (1977)). Man har där utgått ifrån teorin för optimal beskattning för att besvara hur tidsprofilen för ersättningsnivån bör se ut.

Ansatsen ser enkelt uttryckt ut på följande sätt: Antag att staten har en given summa att spendera på arbetslöshetsunderstöd. Antag vidare att de arbetslösa agerar "själviskt" och väljer den sökintensitet och de lönekrav som maximerar den förväntade nyttan, givet de ersättningsregler som gäller. Vilken profil för ersättningarna ger i så fall högsta förväntade nytta för dem som blir arbetslösa? Man studerar således enbart effekter på arbetslöshetens längd och bortser från att valet av tidsprofil även kan påverka sannolikheten att bli arbetslös.

En sådan problemformulering innebär en avvägning mellan två olika önskemål. Å ena sidan föredrar en arbetslös person med riskaversion en jämn ersättningsnivå, allt annat lika. Å andra sidan blir det viktigt att skapa starka

incitament att snabbt finna och acceptera ett arbetserbjudande. Detta minskar nämligen utbetalningarna av arbetslöshetsunderstöd; de givna resurserna för understöd kan i så fall användas till högre ersättningsnivåer under den tid som ersättning utgår. Det är detta som talar mot en jämn ersättningsnivå och för en fallande, i extremfallet t o m ett avgångsvederlag. För incitamenten att finna och acceptera ett arbete är det nämligen de *framtida* ersättningarna som är relevanta. Eftersom dessa blir mindre vid fallande ersättningsnivåer (eller avgångsvederlag) stiger således incitamenten att söka intensivare och acceptera arbetserbjudanden. Detta ger en möjlighet att höja ersättningsnivåerna.

Litteraturen på detta område, som den ser ut i dag, kan sägas ge viss ledning om vilka faktorer som påverkar lösningen på detta avvägningsproblem. Ett första resultat, kanske föga överraskande, är att en konstant ersättningsnivå är optimal om försäkringssystemets kontrollfunktion är så effektiv att den arbetslöse inte själv kan påverka sannolikheten att få ett arbete. Men ju mer den arbetslöse kan påverka denna sannolikhet och ju känsligare denna sannolikhet är för ersättningsnivån, desto mer fallande bör tidsprofilen vara (alternativt, desto större del av ersättningen bör utgå som avgångsvederlag). Det bör dock betonas att kostnaderna för att upprätthålla kontrollsystemet inte beaktas i modellerna.

Vidare gäller att ju större riskaversion den arbetslöse har, desto mer talar för en konstant tidsprofil. Och ju större osäkerheten är om arbetslöshetens längd, dvs ju svårare den arbetslöse har att förutse arbetslöshetens längd, desto jämnare bör tidsprofilen vara.

Så långt talar således det mesta åtminstone mot en *stigande* tidsprofil. Om man däremot också för in möjligheten att parera inkomstbortfall med egen förmögenhet eller genom att låna, kan lösningen bli annorlunda. Shavell-Weiss (1979) visar exempelvis att den optimala lösningen kan bli en inledande period med stigande ersättningsnivå, varefter nivån återigen bör falla. Det bör dock noteras att detta resultat erhöles inom ramen för en modell med särskilt starkt förenklande antaganden.

Den litteratur som hittills kommit fram på detta område har utan tvivel bidragit till att belysa olika avvägningsproblem inom ett arbetslöshetsförsäkringssystem. Men det finns skäl att framhålla att åtskilliga invändningar kan resas mot de modeller som hittills kommit till användning. En första invändning har redan nämnts; man bortser från att ersättningens nivå och tidsprofil kan påverka sannolikheten att *bli* arbetslös. Frikostiga avgångsvederlag kan öka incitamenten att söka sig till företag med höga uppsägningsrisker. Vissa gränser för användandet av avgångsvederlag måste därför sannolikt finnas, i synnerhet för personer som blir arbetslösa efter att ha haft kortvariga arbeten.

En andra invändning är att vissa faktorer som talar för en stigande tidsprofil ännu inte har beaktats i litteraturen. Framför allt är det rimligt att tro att

det psykiska obehaget av arbetslöshet stiger med arbetslöshetens längd. Likaså kan olika förluster av "human-capital" stiga med arbetslöshetens längd; yrkeskunskaper kan glömmas bort och nya kunskaper kan inte erhållas. För att kompensera detta måste ersättningen stiga över tiden. I och för sig kan det finnas även andra typer av "human-capital-förluster" som har relevans för arbetslöshetsunderstödens utformning. I vissa fall kan den som förlorar sitt arbete göra en "engångsförlust" som består i att marknadsvärdet av de existerande yrkeskunskaperna plötsligt sjunker. För att kompensera detta skulle möjligen någon form av avgångsvederlag kunna vara lämpligt.

Likaså kan man invända att modellerna inte beaktar olika fördelningsaspekter på ett tillfredsställande sätt.²⁹ Modellerna maximerar förväntad, eller genomsnittlig, nytta för en person som blir arbetslös. Alla arbetslösa antas vidare vara lika. Men man måste beakta att den förväntade nyttan inte realiserar för alla arbetslösa. Det finns ett inslag av slump i sökandet efter ett nytt arbete; somliga kan ha "tur" i sökandet och erhålla ett arbete mycket snabbt, medan andra kan ha "otur" och tvingas vänta betydligt länge. Vid ett system med avgångsvederlag kommer likafullt alla att få samma summa i ersättning från försäkringssystemet. Detta skapar således en ojämlikhet mellan olika personer som drabbas av arbetslöshet. Man kan därför fråga sig hur man bör beakta denna fördelningsaspekt i analysen och hur resultaten i så fall skulle förändras. En radikal lösning vore att tillämpa en Rawlsiansk ansats, dvs maximera utfallet för den "mest olycksdrabbade".³⁰ Detta skulle säkerligen, allt annat lika, tala för en stigande tidsprofil, eftersom en större andel av medlen för arbetslöshetsunderstöd då skulle gå till dem med långa arbetslöshetstider. Men eftersom detta skapar negativa incitamentseffekter är det ändå inte säkert att den optimala lösningen innebär stigande tidsprofil.

Det är också möjligt att den optimala lösningen blir annorlunda om man släpper på antagandet att alla arbetslösa är lika. Det är inte bara slumpen som avgör arbetslöshetens längd utan även personernas utbildning, erfarenhet etc. En stigande tidsprofil kan därför vara ett sätt att ge en större andel av medlen till dem som har en, även i övrigt, svag ställning på arbetsmarknaden.

Låt oss sammanfatta. Teorin för optimala arbetslöshetsunderstöd framstår onekligen som en fruktbar forskningsansats. Det återstår dock ännu mycket arbete av såväl teoretiskt som empiriskt slag för att man skall kunna avgöra hur man bäst fördelar en given summa medel på avgångsvederlag och löpande ersättningar samt tidsprofilen på de löpande ersättningarna. Vår bedömning utifrån den i dag tillgängliga litteraturen är dock följande: *Effektivitets-skäl*, dvs om man vill maximera det förväntade utfallet för alla dem som blir arbetslösa, talar sannolikt för en fallande tidsprofil eventuellt med avgångsvederlag för dem som varit sysselsatta länge på samma företag. Om man däremot vill ta större *fördelningshänsyn* och maximera utfallet för dem som drabbas av långa arbetslöshetstider är troligen en stigande tidsprofil att föredra.

Är arbetslöshetsförsäkringssystemet branschneutralt?

I det svenska arbetslöshetsförsäkringssystemet finns endast ett mycket svagt samband mellan egenavgifter och arbetslöshetsrisker. Inte heller finns någon direkt koppling mellan sysselsättningsvariationer och skattebelastning i enskilda företag. I det senare fallet skiljer sig det svenska systemet från den modell med sk "experience-rating", som tillämpas i Förenta Staterna. Det amerikanska systemet innebär i princip att det enskilda företags löneskattesats stiger med företagets "bidrag till arbetslösheten", dvs med antalet permitteringar och uppsägningar. Under vissa förutsättningar gäller att de utbetalda arbetslöshetsunderstödet, som föranletts av företagets friställningar, i sin helhet kommer att finansieras av företaget.

Hur kommer då ett finansieringssystem av svensk typ med ofullständig (eller obefintlig) "experience-rating" att påverka individernas och företagens beteende?

Låt oss anta att individen har att välja mellan att arbeta i två branscher, A resp B, som skiljer sig beträffande löner och efterfrågemönster. Arbetskraftsefterfrågan i bransch A är stabil över året och/eller konjunkturcykeln medan sysselsättningen i den andra branschen uppvisar säsongmässiga och/eller konjunkturrella svängningar. Ett accepterande av ett arbetserbjudande i bransch A innebär små arbetslöshetsrisker medan val av bransch B implicerar en större sannolikhet att under någon period blir arbetslös.

Säg att individens beslut bygger på en jämförelse mellan de förväntade nettoinkomster, som alternativen innebär. Det är uppenbart att ett högre arbetslöshetsunderstöd, allt övrigt lika, ökar den arbetsökandes benägenhet att välja branschen med fluktuerande sysselsättning. Arbetslöshetsunderstödet fungerar i princip som en *branschspecifik lönesubvention*, där subventionen utbetalas till arbetstagarna istället för till arbetsgivarna. Det mot bransch A riktade arbetskraftsutbudet minskar samtidigt som utbudet mot bransch B ökar. Produktionen och sysselsättningen ökar i branschen med efterfrågefluktuationer och minskar i den andra branschen.³¹

I diskussionen ovan har vi förutsatt att individen har fullständig kunskap om sysselsättningsfluktuationer mellan branscher liksom hur dessa påverkar den egna arbetslöshetsrisken. I praktiken är det realistiskt att räkna med förekomst av *osäkerhet* vad gäller inkomst- och sysselsättningsutfall i olika branscher. En högre nivå på arbetslöshetsersättningen bidrar till att minska denna osäkerhet (via minskad inkomstspredning). Personer med riskaversion kommer följaktligen att bli mindre obenägna att välja branscher med (stokastiskt) fluktuerande arbetskraftsefterfrågan.

Kopplingen mellan efterfrågevariationer och uppsägningsrisker har successivt försvagats på svensk arbetsmarknad, bl a genom tillkomsten av 70-talets trygghetslagar. Vidare finns inskränkningar i permitteringsmöjligheterna, som gör att det maximala inkomstbortfallet till följd av permitteringar blir

relativt lågt. Detta betyder knappast att de resonemang vi fört skulle sakna all giltighet på den svenska arbetsmarknaden. För det första gäller sannolikt att de flesta val mellan yrken och näringsgrenar görs relativt tidigt under livscykeln. För de nytillträdande på arbetsmarknaden är sambandet mellan sysselsättningsfluktuationer och arbetslöshetsrisker mycket mer påtagligt än för personer med lång anställningstid. Inkomstutvecklingen under de första åren i arbetskraften blir sannolikt av speciell vikt för de val som träffas, eftersom individerna kan antas mer värdesätta konsumtion i nuet än konsumtion i framtiden.

För det andra förekommer också en utbredd tillämpning av korttidsanställningar på arbetsmarknaden. Företag och branscher med påtagliga säsongmönster i arbetskraftsbehovet kan föredra anställning för begränsad tid snarare än tillsvidareanställningar med de svårigheter att snabbt dra ned arbetsstyrkan som detta innebär. Bland en del arbetstagare finns sannolikt också preferenser för temporär, snarare än permanent, sysselsättning. Ett arbetslöshetsförsäkringssystem, som täcker även säsongarbetslöshet, ökar självfallet incitamenten att ta arbete i branscher med säsongfluktuationer.

Sammanfattningsvis finns alltså anledning räkna med att ett arbetslöshetsförsäkringssystem av svensk typ, utan experience-rating och med liberala regler för säsongarbetslöshet, leder till "snedvridande" allokeringseffekter av den typ som direkta branschspecifika lönesubventioner innebär. Det är här inte möjligt att ange storleksordningen på dessa effekter; detta skulle i princip kräva information om såväl arbetskraftsefterfrågans löneberoende i olika branscher som arbetskraftsutbudets elasticitet med avseende på förväntade inkomstskillnader mellan branscher. I det följande skall vi i stället begränsa oss till att söka ange storleken på det nuvarande arbetslöshetsförsäkringssystemets implicita lönesubventioner.

Arbetslöshetskassorna ansluter i huvudsak till traditionella yrkes- eller näringsgrensklassificeringar. *Tabell 7* visar den genomsnittliga ersättningen per medlem i några olika kassor, med reduktion för egenavgiften. Denna "nettoersättning" motsvarar ungefär statsbidraget per medlem. Siffrorna kan sägas ge ett uttryck för de implicita lönesubventioner, som arbetslöshetsförsäkringssystemet innebär. Det är tydligt att framförallt Sveriges fiskare får ett anseeligt inkomsttillskott just i form av subventionerade arbetslöshetsersättningar; det motsvarar mer än fem procent av en genomsnittlig arbetarinkomst. Relativt höga ersättningsbelopp kan också noteras för byggnadsarbetare, liksom för arbetare inom jord- och skogsbruk.

Tabell 7 antyder att nuvarande system behandlar säsongarbetslöshet på ett tämligen tolerant sätt; byggnadsbranschen, jord- och skogsbruk samt fiske kan ju antas vara speciellt utsatta för säsongfluktuerande arbetskraftsbehov. Detta bekräftas av uppgifterna i *tabell 8*, som visar arbetslöshetstalens variation under året i ett antal kassor. Säsongsvängningarna är mest markanta inom fiskerinäringen; arbetslösheten under vintermånaderna är 10 till 15

Tabell 7. Genomsnittlig ersättning (kronor per medlem med reduktion för egenavgiften) i några olika kassor, 1976–81.

	1976	1977	1978	1979	1980	1981
Lantarbetarna	806	909	1 374	1 096	1 869	2 302
Skogsarbetarna	1 090	1 375	1 729	2 267	2 591	2 743
Beklädnadsarbetarna	547	991	1 611	1 835	1 319	1 873
Metallarbetarna	219	349	96	615	551	1 013
Byggnadsarbetarna	839	1 251	2 113	1 855	1 519	2 789
Målarna	384	465	875	903	700	1 010
Hamnarbetarna	276	1 019	1 399	1 512	1 802	2 684
Sjöfolket	115	492	975	888	699	1 485
Sveriges fiskare	2 733	3 063	2 984	4 311	3 685	3 672
Samtliga kassor	180	266	434	478	479	742

Källa: AMS försäkringsenhet. Siffrorna avser belopp före skatt.

Tabell 8. Arbetslöshetens säsongmönster i några olika kassor 1976–79. (Genomsnitt under året: 100)

	Skogs- arbetarna	Metall- arbetarna	Byggnads- arbetarna	Sveriges fiskare	Samtliga kassor
Januari	143	109	161	196	122
Februari	138	102	162	280	118
Mars	133	103	147	227	112
April	121	100	116	92	99
Maj	75	91	75	38	88
Juni	54	95	55	26	85
Juli	67	101	55	21	88
Augusti	57	100	61	28	89
September	59	96	61	43	89
Oktober	90	98	72	43	91
November	123	99	90	78	101
December	139	105	143	123	118
Genomsnittligt arbetslöshetstal 1976–79 (procent)	5,0	1,5	4,4	2,7	1,4
Standardavvikelse för månatliga arbetslöshetstal 1976–79	1,8	0,4	2,1	2,6	0,3

Anm: Säsongkomponenterna har beräknats med programmet XII i Statistical Analysis System (SAS). Arbetslöshetstalen publiceras av AMS i serien Arbetsmarknadsstatistik.

gångar så hög som under sommaren. Säsongberoendet är också starkt inom skogsbruket och byggnadsbranschen.

Sammanfattningsvis tyder observationerna på att säsongarbetslöshet behandlas tämligen liberalt inom den svenska arbetslöshetsersättningen. Detta betyder att näringsgrenar med *förutsägbara* säsongmönster i efterfrågan eller produktionsförhållanden subventioneras på bekostnad av branscher med relativt stabil aktivitet över året. Antalet sysselsatta inom tex fiskerinäringen, skogsbruket och byggnadsbranschen blir högre och antalet anställda i verkstadsindustrin något lägre än vad som skulle gälla i ett system som inte ersätter säsongarbetslöshet. Dessutom verkar systemet sannolikt höjande på den totala arbetslöshetens storlek, eftersom incitamenten att skaffa sig alternativ sysselsättning under lågsäsongerna är små.

Alternativa finansieringsformer

Från och med 1 juli 1982 gäller nya regler för statsbidragen till arbetslöshetskassorna.³² De nya bestämmelserna skiljer sig dock inte principiellt från tidigare bidragssystem.

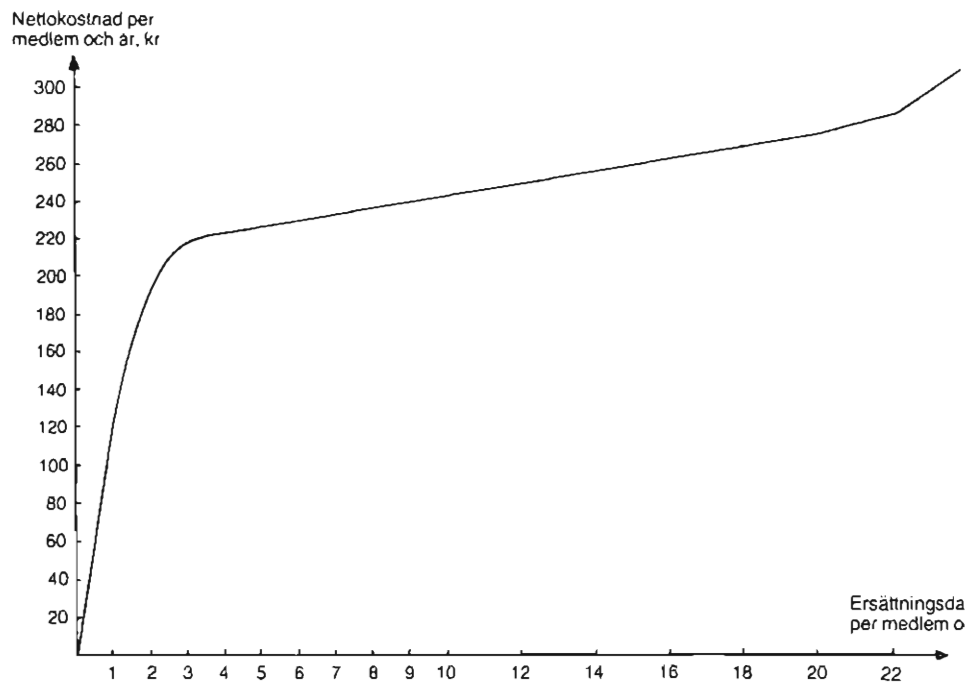
Till varje kassa utgår dels ett grundbidrag, dels ett sk progressivbidrag. Grundbidraget utgörs av ett fast belopp per utgiven dagpenning, motsvarande vad som (högst) utges i kontant arbetsmarknadsstöd. Progressivbidraget utgår i stället med en viss procentuell andel av skillnaden mellan dagpenning och grundbidrag. Procentsatsen ökar med antalet (ersatta) arbetslöshetsdagar per medlem; en övre gräns har satts till 91,3 procent för kassor där antalet ersättningsdagar är 22 eller fler (*figur 3*).

Progressivbidragets konstruktion gör att kassornas nettokostnader inte blir särskilt starkt beroende av arbetslöshetens omfattning (*figur 4*). De ökar starkt för arbetslöshet upp till 3 dagar. I de typiska "lågrisk-kassorna", med färre än 3 ersättningsdagar, ligger marginalkostnaden (kostnadsökningen för ytterligare en dags arbetslöshet) på drygt 70 kr per medlem. I intervallet 3 till 22 ersättningsdagar är marginalkostnaden i stort sett konstant; en ytterligare arbetslöshetsdag per medlem ökar kassans nettokostnad med ca 3 kr per medlem och år. I intervallet 22 ersättningsdagar och däröver är motsvarande marginalkostnad ca 27 kr.

Vi har tidigare konstaterat att nuvarande finansieringssystem innebär en icke-neutral subventionering av vissa yrken och branscher. Grupper med en permanent relativt hög arbetslöshet, tex byggnadsarbetare, skogsarbetare eller fiskare, kan dra till sig statsbidrag av en ganska betydande omfattning. Vilka alternativ kan då komma i fråga för att öka inslagen av "experience rating" i arbetslöshetsförsäkringen och därmed minska inslagen av bransch- och yrkesspecifika subventioner? Man kan, för det första, överväga förändringar som går i riktning mot det amerikanska systemet med större företagsansvar för finansieringen. För det andra finns också möjligheten att låta de

Figur 3. Progressivbidrag (procent) och antal ersättningsdagar.

Figur 4. Kassornas nettokostnad för dagpenningar. (Dagpenning 230 kr)

enskilda kassorna och deras medlemmar bära ett större kostnadsansvar.

Ett ökat företagsansvar för finansieringen av arbetslöshetsersättningen skulle kunna innebära att det enskilda företaget får betala en viss andel av de understöd, som permitterade eller uppsagda anställda uppbär. Detta skulle öka företagets kostnader för permitteringar och uppsägningar och följaktligen minska omfattningen av dessa.

Man bör då notera att enskilda företag normalt inte kan kontrollera arbetslöshetsperiodens längd för sina uppsagda fd anställda. Företag på svaga lokala arbetsmarknader eller med "svårplacerad" arbetskraft kommer att drabbas hårdare än företag vars anställda snabbt kan finna nya arbeten. Detta kommer i sin tur att påverka företagets rekryteringsbeteende; incitamenten för en strängare "gallring" bland de arbetsökande ökar och företagen blir mer obenägna att anställa "svårplacerad" arbetskraft. Risken är alltså att personer med långa arbetslöshetstider får ännu svårare att få arbete därför att företagen sannolikt bedömer de sökandes framtida förutsättningar utifrån deras arbetsmarknadshistoria.

Ett större företagsansvar för arbetslöshetsersättningens finansiering ökar företagets kostnader för personalinskränkningar. Bör då en förändring i denna riktning alls eftersträvas? Svaret är knappast självklart. Nuvarande regler i LAS om bla permitteringar, uppsägningstider och saklig grund för uppsägning innebär betydande implicita kostnader för personalneddragningar. Kanske kompenserar dessa mer än väl den subventionering av uppsägningar och permitteringar som ligger i arbetslöshetsförsäkringens utformning.

Som alternativ till en ökad företagsfinansiering står, i första hand, möjligheten att låta kassorna själva, dvs medlemmarna, svara för finansieringen i proportion till arbetslöshetens omfattning. Ett alternativ till nuvarande statsbidragssystem skulle vara att låta subventionen utgå som en viss, konstant, andel av utbetald ersättning. Detta skulle dock inte skapa branschmässig neutralitet, i meningen lika stora statsbidrag per medlem. Branscher med tex hög säsongarbetslöshet skulle ta i anspråk större subventioner än branscher utan säsongberoende.

En radikal lösning, som helt skulle undanröja bransch- och yrkesspecifika subventioner, vore att ge alla arbetslöshetskassor samma statsbidragsbelopp per medlem. Mot en sådan lösning talar dock vissa, kanske något subtila, välfärdsteoretiska argument. Vi vet från teorin för optimal beskattning att progressiva skatter kan vara att föredra när individerna möter olika former av inkomstosäkerhet.³³ Skälet är intuitivt lättbegripligt: Individer med riskaversion fäster avseende inte endast vid förväntade inkomster utan tar också hänsyn till *spridningen* i de möjliga inkomstutfallen. Ett progressivt skattesystem bidrar till att minska spridningen i inkomster (efter skatt) och fungerar därmed i princip som en försäkringslösning.

Det kan finnas många olika skäl till varför individer upplever inkomstosä-

kerhet; de sammanhänger bla med framtidsutsikterna för det aktuella företaget, yrket eller den aktuella branschen. Men individerna står också inför en viss osäkerhet om vilken deras framtida verksamhet blir (bransch, yrke, befattning etc); särskilt gäller detta i början av arbetslivskarriären. Olika "yttre" händelser kan ibland leda till att den anställde drabbas av ofrånkomliga "ofrivilliga" flyttningar tex från en bransch med liten arbetslöshetsrisk till en verksamhet förenad med relativt hög sannolikhet för arbetslöshet.

Ett arbetslöshetsförsäkringssystem av den nuvarande svenska typen omfördelar inkomster från lågrisk- till högriskgrupper. Det fungerar analogt med ett progressivt skattesystem i sina effekter på den inkomstosäkerhet individerna står inför. Av dessa resonemang följer naturligtvis inte att de nuvarande finansieringsformerna skulle vara i någon mening optimala. Vår poäng är endast att olika typer av inkomstosäkerhet talar mot "klumpsummesubventioner", tex i form av lika stora statsbidragsbelopp per medlem i arbetslöshetskassorna. Vi vet tyvärr inte hur den optimala graden av "experience rating" i arbetslöshetsförsäkringssystemet skall se ut; här finns heller, vad vi vet, inga etablerade teoretiska resultat. En analys av denna frågeställning måste självfallet också beakta det progressiva skattesystemets existens.

Vår bedömning är dock att nuvarande förmånliga behandling av säsongarbetslöshet knappast kan motiveras. En relativt enkel förändring vore att ge kassor med hög säsongarbetslöshet lägre bidrag per arbetslöshetsdag. Säsongarbetslöshetens omfattning kan grovt fastställas på basis av statistisk analys av de närmast föregående årens arbetslöshetsutveckling i kassorna. De olika kassorna kan sedan indelas i grupper efter säsongarbetslöshetens omfattning.

Vem vinner på det svenska systemet?

Ett grundläggande argument för statsunderstödda arbetslöshetsersättnings-system var att informationskostnader och bristande möjligheter att poola arbetslöshetsrisker för olika individer begränsar utbudet av arbetslöshetsförsäkringar på en privat marknad. Försäkringslitteraturen har därför pekat på möjligheten av effektivitetsvinster av olika slag av statligt understödda system.

Nu är det knappast troligt att *alla* vinner på dessa stöd, dvs att statens agerande på detta område skulle vara Pareto-sanktionerat. Statens utgifter finansieras i huvudsak med arbetsgivaravgifter. Den rimligaste bedömningen man kan göra är att dessa avgifter på lång sikt betalas av alla arbetstagare i form av lägre löner. Eftersom många arbetstagare i dag inte efterfrågar ens den mycket kraftigt subventionerade arbetslöshetsförsäkringen måste dessa

rimligen förlora på den nuvarande ordningen. De tvingas ju bidra till kostnaderna via lägre löner men utnyttjar inte förmånerna.

Men det är fullt möjligt att vinsterna för dem som vinner på den nuvarande ordningen är större än förlusterna för dem som förlorar. I så fall kan systemet vara motiverat även om vinsterna skulle tillfalla höginkomsttagare givet att de negativa fördelningseffekterna kan pareras med andra ekonomisk-politiska åtgärder.

Det är emellertid viktigt att veta vilken fördelningsspolitisk profil som stöden har. Om dessa på ett påtagligt sätt gynnar låginkomsttagare skulle statens agerande kunna rättfärdigas även som renodlad fördelningsspolitik.

Vilka grupper vinner på det svenska systemet för arbetslöshetsersättning? Verkar systemet inkomstutjämnande? För att kunna besvara dessa frågor krävs att man kan jämföra den faktiska inkomstfördelningen med den hypotetiska fördelning, som skulle uppstå om de statliga stöden (och systemen) togs bort eller reducerades. Självfallet är detta en svår uppgift. Det är troligt att en mängd förändringar skulle inträffa på arbetsmarknaden om de statliga stöden togs bort. Vissa privata eller organisationsanknutna försäkringar skulle troligen uppstå. Kontraktstrukturen på arbetsmarknaden skulle kunna ändras etc. Detta skulle i sin tur kunna påverka även dem som med det faktiska systemet inte alls drabbas av arbetslöshet.

I avsaknad av en utvecklad modell av dessa indirekta effekter kan man dock som en första approximation undersöka i vilka inkomstklasser som de nuvarande understöden utgår. Detta kan försvaras om man utgår från att den största effekten av reducerade subventioner skulle drabba de grupper som idag erhåller ersättning. Dessa skulle då drabbas antingen i form av höjda medlemsavgifter till kassorna eller i form av utebliven inkomst till följd av arbetslöshet.

Men inte ens en sådan beskrivning av understödets fördelningsprofil är enkel att genomföra. För det första är det inte helt tillfredsställande att basera en sådan beskrivning på årsinkomster. Även om det sannolikt finns ett positivt samband mellan årsinkomster och livsinkomster kan låga årsinkomster representera en tillfällig inkomstminskning till följd av ett kortvarigt uppehåll i arbetsmarknadsdeltagandet. För det andra kan man diskutera om inkomsten bör relateras till individen eller till något hushållsbegrepp. Detta är självfallet en värderingsfråga.

Vilken fördelningsprofil skulle man kunna förvänta sig? För det första kan man förvänta sig att obetydliga arbetslöshetsunderstöd utgår till höginkomsttagare oavsett om man intresserar sig för årsinkomster eller livsinkomster. Vi vet nämligen att arbetslöshetsriskerna är lägre bland högutbildade.³⁴ Men man kan också förvänta sig att obetydliga understöd utgår till de verkliga låginkomsttagarna som sannolikt har en svag anknytning till arbetsmarknaden; detta kan tex gälla många handikappade, långvarigt sjuka men också tillfällighetsarbetande ungdomar eller kvinnor.

Man kan möjligen peka på några konkreta argument som talar för att en del av understöden tillfaller inkomsttagare som ligger relativt högt på inkomstskalan. Ett argument är att arbetslöshetsunderstöd utgår för tillfälliga permitteringar som förekommer inom branscher med relativt höga löner, tex verkstadsindustrin, pappersindustrin och stålindustrin. Här handlar det om relativt små inkomstbortfall som i dagens läge kompenseras dels med permitteringslön och dels med arbetslöshetsunderstöd. Hur stor del av försäkringens utbetalningar som utgår för permitteringar finns dock tyvärr ingen information om.

Ett annat argument är att en stor del av understöden kan tillfalla *familjer* med relativt höga sammanlagda inkomster. En familj med två inkomsttagare har ju större chans att erhålla understöd än en familj med en inkomsttagare. Vi såg också ovan att i tjänstemännens arbetslöshetskassor utgick en icke föraktlig del av understöden till personer som sagt upp sig på egen begäran för att flytta med maken.

I det följande presenterar vi några enkla beskrivningar av arbetslöshetsersättningens fördelningprofil som baserats på data som varit relativt lätt tillgängliga.

I *tabell 9* ges i grova drag en bild av kassaersättningens fördelning på olika inkomstklasser 1967. Vi kan notera att ersättningen utnyttjas främst av hushåll i "vanliga" inkomstlägen (andra och tredje kvartilen). Kassaersättningen betyder dock relativt sett mest för de låginkomsthushåll som uppstår detta stöd; bland den fjärdedel av hushållen, som har de lägsta inkomsterna och som utnyttjar arbetslöshetsersättningen, svarar ersättningen för närmare en femtedel av den disponibla inkomsten.

Tabell 10 ger en uppfattning om KAS fördelningsprofil. Inte oväntat har KAS en mer markerad låginkomstinriktning, delvis beroende på att stödet i så hög grad går till grupper, tex ungdomar, med lägre löner och svagare arbetsmarknadsanknytning.³⁵ Vi ser att ca 12 procent av alla yngre personer (födda efter 1945) någon gång har erhållit KAS under perioden 1974–77; deras andel av det totalt utgående stödet uppgår till närmare 60 procent. En relativt obetydlig del av KAS-utgifterna går till grupper med inkomster över medianen.

Sammanfattning och avslutande synpunkter

Vår granskning av statens agerande på arbetslöshetsersättningens område har utgått från två olika motiv för statliga ingripanden. Det första motivet var att *effektivitetsförbättringar* kan uppnås genom statliga stöd i någon form. Det andra var att statligt stöd till arbetslöshetsersättning kan framstå som ett lämpligt *fördelningpolitiskt* instrument.

Försäkringsmarknader har vissa karakteristiska egenskaper som inte utmärker andra marknader. Således kan den försäkrade själv ofta påverka

Tabell 9. Arbetslöshetsersättningen i olika inkomstklasser 1967.

	Kvartil 1	Kvartil 2	Kvartil 3	Kvartil 4	Genomsnitt
Andel som erhållit arbetslöshetsersättning	0,014	0,039	0,034	0,014	0,025
Andel av totalt utgående arbetslöshetsersättning	0,135	0,430	0,253	0,182	—
Arbetslöshetsersättning (kr) för personer med någon ersättning	959	1 221	924	1 589	1 135
Arbetslöshetsersättningen som andel av disponibel inkomst för personer med någon ersättning	0,189	0,144	0,076	0,099	0,122

Anm: Tabellen bygger på bearbetningar av 1968 års levnadsnivåundersökning. Endast hushåll med positiv disponibel inkomst ingår (5 845 observationer, varav 147 med någon arbetslöshetsersättning under år 1967). Disponibel inkomst inkluderar eventuell arbetslöshetsersättning och avser (för gifta/sammanboende) genomsnittet av makarnas disponibla inkomster.

Tabell 10. Kontant arbetsmarknadsstöd (KAS) i olika inkomstklasser 1974–77.

	Kvartil 1	Kvartil 2	Kvartil 3	Kvartil 4	Genomsnitt
Andel som erhållit KAS	0,053	0,082	0,033	0,018	0,047
därav yngre personer	0,158	0,186	0,054	0,025	0,118
Andel av totalt utgående KAS	0,336	0,531	0,078	0,055	—
därav yngre personer	0,239	0,297	0,033	0,001	—
KAS-ersättning (kr/år) för personer med KAS någon gång 1974–77	543	548	201	254	456
därav yngre personer	471	438	163	29	400
KAS som andel av inkomsten för personer med KAS någon gång 1974–77	0,065	0,026	0,006	0,004	0,031
därav yngre personer	0,060	0,020	0,004	0,001	0,032

Anm: Tabellen baseras på Levnadsnivåundersökningens "registerband" för 1974–78. Inkomstbegreppet är sammanräknad nettoinkomst (dvs inkomst före skatt) för undersökningens personer, summerad över de fyra åren 1974–77. Endast individer som något år 1974–78 haft positiv inkomst har medtagits (6 316 personer). Av dessa har 294 personer någon gång under perioden erhållit KAS. Med "yngre personer" avses individer födda senare än 1945 (1 621 personer).

sannolikheten för att den försäkte händelsen skall inträffa ("moral hazard"). Den arbetslöse kan tex i viss utsträckning själv påverka arbetslöshetsperiodens längd. Detta leder till att försäkringslösningar normalt endast ger täckning för en del av den inträffade förlusten. I fallet med arbetslöshets-

försäkringar ställs också vissa krav på den försäkrades beteende, tex att han skall vara anmäld vid arbetsförmedlingen och acceptera "lämplig arbete".

De potentiella försäkringstagarna skiljer sig ofta kraftigt åt vad gäller arbetslöshetsrisker. Enskilda försäkringsbolag skulle sannolikt ha svårigheter att värdera dessa risker i varje enskilt fall och skulle därför tvingas sätta premierna efter vissa schablonregler, i extremfallet den genomsnittliga risken för samtliga. Personer med låga risker skulle då drabbas av oförmånliga premier och kanske helt avstå från försäkringar. Lågriskgruppens bortfall ("adverse selection") skulle eventuellt helt kunna eliminera en privat försäkringsmarknad.

Mot denna bakgrund bör man fråga sig om det statliga stödet dels har en rimlig omfattning, dels har en rimlig utformning och inriktning. Svaret på dessa frågor är självfallet också beroende av storleksordningen på arbetslöshetsersättningens negativa incitamenteffekter.

Vår genomgång av den försäkringsteoretiska litteraturen visade att det inte är möjligt att ens teoretiskt fastställa den optimala omfattningen av samhällsstöd till försäkringar på en marknad som kännetecknas av problem med "adverse selection" och "moral hazard". Låt oss därför bara högst spekulativt diskutera frågan om omfattningen av det statliga stödet.

Å *ena* sidan kan man hävda att stödet är alltför stort för de grupper som i dag omfattas av försäkringen. Staten svarar numera för 90 procent av kassornas utgifter varför medlemsavgifterna närmast blivit symboliska. De som omfattas av försäkringen har dessutom ofta etablerat sig på arbetsmarknaden. Detta i sin tur bör leda till att problemet med "adverse selection" inte är så stort; individernas arbetsmarknadshistoria bör rimligen avslöja en hel del om deras arbetslöshetsrisker. Detta har också stöd i att privata (eller organisationsanknutna) ersättningssystem har vuxit fram. Det är därför troligt att en lägre grad av statligt stöd skulle tvinga fram mer av sådana privata lösningar. Det är också troligt att andra kontraktsformer mellan anställda och arbetsgivare skulle växa fram. Ett konkret exempel är reglerna för permitteringar. Om det statliga stödet för arbetslöshetsersättning vid permitteringar skulle minska skulle säkert avtalen om permitteringslön få en annan utformning.

Å *andra* sidan kan man hävda att de svenska ersättningssystemen har en alltför dålig täckning. Högst hälften av de arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna uppbär ersättning från försäkringen. Knappt en fjärdedel uppbär KAS, som ger en låg täckningsgrad, och minst en fjärdedel saknar arbetslöshetsersättning. I vilken utsträckning de senare erhåller annat samhällsstöd har vi ingen information om. En kartläggning av de arbetslösas inkomst- och försörjningssituation vore onekligen ett värdefullt tillskott i arbetskraftsundersökningarna.

Det är sannolikt främst bland kategorin nyinträdande på arbetsmarknaden som de som saknar ersättning hör hemma. Hur angeläget det är med bättre

täckning för dessa grupper är naturligtvis svårt att bedöma utan mer ingående information om framför allt försörjningssituationen. Det är dock svårt att tro att privata lösningar här skulle kunna uppstå. Vår hypotes är att problemet med "adverse selection" är störst för de nyinträdande på arbetsmarknaden. Statliga stöd av typen KAS framstår därför som motiverade.

Även om det inte är möjligt att i någon vetenskaplig mening hävda att stödet har för liten omfattning för dessa grupper skulle en studie av stödets effekter på de arbetslösas sökbeteende vara av stort värde. Antag att vi vill beräkna de statsfinansiella kostnaderna för högre ersättningar till exempelvis KAS. Man måste då också beakta att den högre ersättningen har åtminstone någon arbetslöshetshöjande effekt på grund av att de arbetslösas sökbeteende förändras. Hur stor denna effekt är vet man dock för närvarande inte mycket om. Vår genomgång av de svenska studierna på detta område gav vid handen att effekterna förefaller vara små. De databaser som hittills varit tillgängliga för dessa syften har dock inte varit idealiska. Studierna kan därför inte användas för kalkyler av de statsfinansiella konsekvenserna av högre ersättningsnivåer. De engelska och amerikanska studierna, som metodologiskt skulle kunna utgöra förebild för framtida svenska studier, pekar dock på ganska kraftiga effekter.

Nästa fråga gäller ersättningens inriktning och utformning. Hit hör frågan om ersättningens tidsprofil, som kan utformas på olika sätt — alltifrån ett avgångsvederlag till en med arbetslöshetstiden stigande ersättningsnivå. Under senare år har några intressanta teoretiska studier gjorts av denna problematik. Även om det här återstår mycket att göra finns det åtskilligt som talar för att en fallande ersättningsnivå, möjligen med avgångsvederlag för dem som varit anställda länge på samma företag, är den bästa konstruktionen ur *effektivitetssynvinkel*. Med effektivitet menas då att man inom ramen för givna resurser för arbetslöshetsunderstöd uppnår det bästa förväntade utfallet för dem som blir arbetslösa. En sådan konstruktion kan dock skapa stora orättvisor mellan dem som har turen att snabbt få ett nytt jobb och dem som har oturen att behöva vänta länge.

Vi har i uppsatsen också diskuterat de *fördelningpolitiska* argumenten för statligt stöd till arbetslöshetsersättningar. Arbetslöshetsriskerna är normalt högre bland grupper med låg utbildning och låga inkomster. Subventionerade arbetslöshetsersättningar skulle därför kunna bidra till en jämnare fördelning av hushållens disponibla inkomster.

Vi har inte haft möjlighet att genomföra någon inträngande empirisk analys av arbetslöshetsersättningarnas fördelningseffekter. De data vi redovisat tyder dock på att bidrag från arbetslöshetskassorna främst utgår till hushåll med relativt "normala" inkomster. KAS har inte oväntat en mer markerad låginkomstprofil.

Utan tvekan skulle de statliga medel som i dag används för arbetslöshetsunderstöd kunna användas på ett ur fördelningssynvinkel bättre sätt om

effektivitetsaspekterna kunde negligeras. Sannolikt skulle en stigande ersättningsprofil ge kraftigare fördelningspolitiska effekter. Likaså skulle ersättningen i större utsträckning kunna baseras på familjens totala inkomstsituation. En konflikt mellan effektivitets- och fördelningsmålen för arbetslöshetsersättningen föreligger således.

Det svenska arbetslöshetsförsäkringssystemet behandlar säsongarbetslöshet på ett relativt generöst sätt. Följden blir att branscher med stora säsongmässiga variationer i arbetskraftefterfrågan erhåller betydande implicita lönesubventioner via utbetald kassaersättning. Speciellt tydliga är dessa effekter inom jord- och skogsbruk, fiske och byggnadsverksamhet. Följden blir också rimligen att ersättningssystemets nuvarande konstruktion påverkar olika näringsgrenars relativa storlek. Antalet sysselsatta inom tex skogsbruket, fiskerinäringen och byggnadsbranschen blir något högre än vad som skulle gälla i ett mer branschneutralt system. En väg att åstadkomma sådan ökad branschmässig neutralitet vore att låta statsbidragen till kassorna bli beroende av säsongarbetslöshetens omfattning.

Vår diskussion av den svenska arbetslöshetsersättningen har varit långt ifrån uttömmande. Flera centrala avvägningsproblem har utelämnats. Hit hör bland annat den fundamentala avvägningen mellan en "aktiv" sysselsättningsbefrämjande politik — den sk arbetslinjen — och en mer "passiv" politik som i stället betonar arbetslöshetsunderstöd — den sk bidraglinjen. Oavsett om den sysselsättningsbefrämjande politiken ges formen av generell finans- och penningpolitik eller mer selektiv arbetsmarknadspolitik rymmer denna problematik framför allt makroekonomiska aspekter, något som ligger utanför denna uppsats att diskutera. Vissa effektivitetsaspekter kan också läggas på problemet; i vilken utsträckning kan man tex uppnå ett effektivare sökbeteende genom att möjliggöra för de arbetslösa att ställa högre krav på de lediga platserna?

Det finns dock några aspekter på den selektiva arbetsmarknadspolitiken som har viss relevans för de problem som stått i centrum för vår diskussion, nämligen arbetslöshetsersättningens utformning och finansiering. Kännetecknande för de viktigaste arbetsmarknadspolitiska medlen — beredskapsarbeten, arbetsmarknadsutbildning och i viss mån även de olika åtgärderna för handikappade — är att arbetsförmedlingen förfogar över platserna och i första hand erbjuder dem till arbetslösa. På detta sätt ges arbetsförmedlingen i varje fall en möjlighet att bättre fullgöra sin kontrollfunktion inom arbetslöshetsersättningen. Genom att förmedlingen ofta har arbeten och utbildningsplatser att erbjuda kan "arbetsviljan" hos de arbetslösa testas på ett relativt tidigt stadium. En selektiv arbetsmarknadspolitik av svensk typ skulle således kunna betecknas som ett komplement till ett arbetslöshetsersättningssystem. Existensen av arbetserbudanden på förmedlingarna skulle kunna möjliggöra högre ersättningsnivåer utan allvarliga effekter på arbetslöshetens storlek. Detta skulle möjligen kunna förklara varför det varit svårt att

spåra några stora effekter av detta slag i de studier som gjorts på svenska data.

Det finns också en helt annan aspekt på arbetsmarknadspolitiken, med relevans för finansieringen av såväl arbetslöshetsersättningen som arbetsmarknadspolitiken. Antag att staten, bl a via arbetsmarknadspolitik, tar på sig ett huvudansvar för att förhindra arbetslöshet och dessutom kompletterar med stora statliga stöd till arbetslöshetsersättning till dem som ändå blir arbetslösa. I ett sådant system blir onekligen fackföreningarnas kostnader för en aggressiv lönepolitik små. Man kan här tala om ett slags "moral hazard" på makronivå. Detta talar i så fall för någon form av "självrisk", exempelvis i form av högre finansieringsansvar för medlemmarna i arbetslöshetskassorna. Men argumentet kan även tillämpas på finansieringen av arbetsmarknadspolitiken. Fackföreningarna skulle i så fall få bära ett visst ansvar även för denna.

Vad vi har beskrivit här är ett slags "spelsituation" mellan statsmakterna och fackföreningarna. Det är uppenbart att traditonell ekonomisk teori inte kan ge några enkla svar på dessa frågor.

Noter

1. Med Paretoeffektivitet menas en situation där man inte kan förbättra situationen för någon individ utan att försämma för någon annan. En social välfärdsfunktion väger samman nyttan eller välfärden för alla individer med vikter som i större eller mindre utsträckning tar hänsyn till fördelningsmål.
2. Den mest heltäckande problemformuleringen återfinns i Bailly (1978), som härleder den samhällsekonomiskt optimala avvägningen mellan sparande, arbetslöshetsunderstöd och sökverksamhet. De olika informations- och kontrollkostnader som krävs för att uppnå detta optimum beaktas dock inte i Baillys modell.
3. En viss avvikelse från vad som brukar kallas försäkring på "aktuariemässiga grunder" måste man alltid räkna med för att täcka försäkringsbolagets kostnader. Detta reser frågan hur denna avvikelse bör tas ut. Ofta hänvisas här till ett resultat från Arrow (1963) som säger att det är optimalt med en viss självrisk och full ersättning för förlusterna över denna självrisk. Andra faktorer av relevans för arbetslöshetsförsäkringar, som ej beaktas av Arrow, kan dock tala för andra lösningar.
4. Se t ex Hirschleifer och Riley (1979).
5. *Källor:* AMS försäkringsenhet och SCBs arbetskraftsundersökningar (AKU).
6. I Christensen (1980) presenteras ett antal fallstudier.
7. *Källa:* AMS försäkringsenhet.
8. *Källa:* Statistisk Rapport 1980:4 från Riksförsäkringsverket. Sedan dess har antalet ökat något enligt muntlig information från Riksförsäkringsverket.
9. Berglind (1977), s 15.
10. Se Nilsson-Stenkula (1977) och Hedberg-Wrethem (1979).
11. Se t ex Berglind (1977).
12. Närmare information om AGB finns i skrifter från AFA samt Edebalk-Wadensjö (1980).
13. Vi har använt följande formel för att beräkna ersättningskvoter för arbetslöshetsperioden:

$$k_1 = \frac{S(D_v - 1) \cdot B \cdot (1 - t'')}{D_v \cdot H \cdot W \cdot (1 - t')}$$

där

D_v = antal arbetslöshetsveckor

B = dagpenning

H = genomsnittlig veckoarbetstid för män i arbete inom industrin (källa: AKU)

W = timlön för manliga arbetare inom verkstadsindustrin (källa: SOS Löner)

t' = genomsnittlig skattesats för manliga arbetare inom verkstadsindustrin med genomsnittliga arbetstider och timlöner

t'' = genomsnittlig skattesats (på årsinkomsten) för arbetare med en arbetslöshet på D_v veckor.

14. Se även Persson–Tanimura (1980).
15. Det finns en tämligen omfattande teoretisk och empirisk litteratur som behandlar effekterna av arbetslöshetsunderstöd på de arbetslösas beteende. Till de teoretiska bidragen hör bl a Mortensen (1977) och Burdett (1979).
16. Hamermesh (1979) och (1980).
17. Jacobsson (1981).
18. Yaniv (1982).
19. McLure (1977) presenterar en ansats till allmän jämviktsanalys av arbetslöshetsersättningen (inkl dess finansiering). Förutsättningarna för analysen är dock ganska speciella; bl a antas att det totala arbetskraftsutbudet är fixt och att full sysselsättning råder.
20. Se Oswald (1982) för en formaliserad modellanalys.
21. Pedersen (1981 a).
22. Se tex Feldstein (1976) och Baily (1977 a).
23. Se tex Classen (1977) och (1979), Ehrenberg och Oaxaca (1976), Lancaster (1979), Nickel (1979 a) och (1979 b). För en översikt, se Pedersen (1981 b).
24. Nickel (1979 b).
25. Se tex Maki och Spindler (1975) och Benjamin och Kochin (1979) samt den diskussion den senare artikeln har föranlett i *Journal of Political Economy*, April 1982.
26. Björklund och Holmlund (1981).
27. Se tex Hamermesh (1979) och (1980).
28. Grassman m fl (1978).
29. Man kan i och för sig hävda att fördelningshänsyn i viss mån beaktas, då målfunktionen är förväntad nytta med en nyttofunktion som innebär riskaversion. En sådan nyttofunktion tenderar nämligen att skapa en jämn ersättningsnivå över tiden, vilket också verkar utjämnande mellan personer som får ett arbete tidigt respektive sent. Några explicita fördelningsmål ligger dock ej bakom.
30. Rawls (1971).
31. Topel och Welch (1980) redovisar — inom ramen för en två-sektormodell — en analys av allokeringseffekter av arbetslöshetsunderstöd. Ett resultat är att en ökning av arbetslöshetsunderstödet omfördelar produktion och sysselsättning från den sektor som har den längsta varaktigheten på "hög" efterfrågan.
32. Regeringens proposition 1981/82:139.
33. Se tex Eaton and Rosen (1980), Persson (1982) och Varian (1980).
34. Björklund (1981), Holmlund (1981).
35. Vi har inte haft tillgång till data som tillfredsställande kan belysa den totala inkomstsituationen för de *hushåll* i vilka personer med KAS ingår.

Referenser*

- Akerlof, G., (1970), "The Market for Lemons: Qualitative Uncertainty and the Market Mechanism". *Quarterly Journal of Economics*, 1970. Omtryck i P. Diamond och M. Rotschild, *Uncertainty in Economics*. Academic Press 1978.
- Arbetsmarknadsdepartementet, (1981), "Förslag till ändrat bidragssystem m m inom den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen". DS A 1981:17.
- Arrow, K., (1971), *Essays in the Theory of Risk-Bearing*. North-Holland.
- Atkinson, A.B., (1981), "Unemployment Benefits and Incentives." Ingår i J. Creedy (red), *The Economics of Unemployment in Britain*. Butterworths.
- Atkinson, A.B., Gomulka, J., Micklewright, J., och Rau, N., (1982), "Unemployment Benefit, Duration and Incentives in Britain: How Robust is the Evidence?" London School of Economics, September 1982.
- Baily, M.N., (1977a), "On the Theory of Layoffs and Unemployment". *Econometrica*, July 1977.
- , (1977b), "Unemployment Insurance as Insurance for Workers". *Industrial and Labor Relations Review*, July 1977.
- , (1978), "Some Aspects of Optimal Unemployment Insurance". *Journal of Public Economics*, December 1978.
- Benjamin, D.K., och Kochin, L.A., (1979), "Searching for an Explanation of Unemployment in Interwar Britain". *Journal of Political Economy*, June 1979.
- Berglind, H., (1977), "Förtidspension eller arbete?" Ingår i SOU 1977:88, *Förtidspensionering*.
- Björklund, A., (1978), "On the Duration of Unemployment in Sweden, 1965–1976". *Scandinavian Journal of Economics*, nr 4.
- , (1981), *Studies in the Dynamics of Unemployment*. EFI, Handelshögskolan, Stockholm.
- Björklund, A., och Holmlund, B., (1980), "Erfarenheter av 70-talets arbetsmarknadspolitik". *Ekonomisk Debatt*, 1980:4.
- , (1981), "The Structure and Dynamics of Unemployment: Sweden and the United States". Ingår i G. Eliasson, B. Holmlund och F.P. Stafford, *Studies in Labor Market Behavior: Sweden and the United States*, IUI Conference Report 1981:2.
- Burdett, K., (1979), "Unemployment Insurance Payments as a Search Subsidy: A Theoretical Analysis". *Economic Inquiry*, July 1979.
- Classen, K.P., (1977), "The Effect of Unemployment Insurance on the Duration of Unemployment and Subsequent Earnings". *Industrial and Labor Relations Review*, July 1977.
- , (1979), "Unemployment Insurance and Job Search". Kapitel 10 i S.A. Lippman och J.J. McCall, *Studies in the Economics of Search*. North-Holland.
- Christensen, A., (1980), *Avstängning från arbetslöshetsersättning*. Norstedts.
- Danziger, S., Haveman, R., och Plotnick, R., (1981), "How Income Transfers Affect Work, Savings and the Income Distribution". *Journal of Economic Literature*, September 1981.
- Diamond, P., och Rotschild, M., (red), (1978), *Uncertainty in Economics*. Academic Press.

* Material från SCBs arbetskraftsundersökningar, Arbetsmarknadens Försäkringsaktiebolag (AFA), Riksförsäkringsverket, arbetslöshetskassorna, AMS försäkringsenhet samt Trygghetsrådet SAF-PTK har också utnyttjats.

- Eaton, J., och Rosen, H.S., (1980), "Labor Supply, Uncertainty, and Efficient Taxation". *Journal of Public Economics*, December 1980.
- Edebalk, P.G., (1975), *Arbetslöshetsförsäkringsdebatten. En studie i svensk socialpolitik 1892–1934*. Ekonomisk-historiska institutionen, Lunds universitet.
- Edebalk, P.G., och Wadensjö, E., (1978), "Unemployment Insurance and Seasonal Unemployment". *Economy and History*, XXI:1.
- Edebalk, P.G., och Wadensjö, E., (1980), *Avgångsbidrag*. Liber.
- Ehrenberg, R.G., och Oaxaca, R.L., (1976), "Unemployment Insurance, Duration of Unemployment, and Subsequent Wage Gain". *American Economic Review*, December 1976.
- Feldstein, M., (1976), "Temporary Layoffs in the Theory of Unemployment". *Journal of Political Economy*, October 1976.
- Grassman, S. m fl, (1978), *Blandekonomi i kris? Konjunkturrådets rapport 1978–79*. SNS.
- Hamermesh, D.S., (1977), "A Note on Income and Substitution Effects in Search Unemployment". *Economic Journal*, June 1977
- Hamermesh, D.S., (1979), "Entitlement Effects, Unemployment Insurance and Employment Decisions", *Economic Inquiry*, July 1979.
- , (1980), "Unemployment Insurance and Labor Supply". *International Economic Review*, October 1980.
- Hedberg, I., och Wrethem, M., (1978), "Företagskris och trygghetslagarna." LAS-projektet, Arbetsrapport nr 2, november 1978. Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet.
- Hirschleifer, J., och Riley, J.G., (1979), "The Analytics of Uncertainty and Information — An Expository Survey". *Journal of Economic Literature*, December 1979.
- Holmlund, B., (1981), "Determinants and Characteristics of Unemployment in Sweden: The Role of Labor Market Policy". Ingår i G. Eliasson, B. Holmlund och F.P. Stafford, *Studies in Labor Market Behavior: Sweden and the United States. IUI Conference Report 1981:2*.
- Jacobsson, R., (1981), "Results from Estimations of 'First-Generation' Labor Supply Models". Nationalekonomiska institutionen, Umeå universitet. Oktober 1981.
- Lancaster, T., (1979), "Econometric Methods for the Duration of Unemployment". *Econometrica*, July 1979.
- Maki, D.R., och Spindler, Z.A., (1975), "The Effect of Unemployment Compensation on the Rate of Unemployment in Great Britain". *Oxford Economic Papers*, November 1975.
- McLure, C.E., (1977), "The Incidence of the Financing of Unemployment Insurance". *Industrial and Labor Relations Review*, July 1977.
- Mortensen, D.T., (1977), "Unemployment Insurance and Job Search Decisions". *Industrial and Labor Relations Review*, July 1977.
- Nickel, S., (1979a), "The Effect of Unemployment and Related Benefits on the Duration of Unemployment". *Economic Journal*, March 1979.
- Nickel, S., (1979b), "Estimating the Probability of Leaving Unemployment". *Econometrica*, September 1979.
- Nilsson, C., och Stenkula, P., (1978), "Förundersökning av förtidspensionering utanför det offentligrättsliga systemet". Rapport till Sysselsättningsutredningen och Arbetsmarknadsdepartementet, november 1978.
- Oswald, A.J., (1982), "The Microeconomic Theory of the Trade Union". *Economic Journal*, September 1982.
- Pauly, M.V., (1974), "Overinsurance and Public Provision of Insurance: The Roles of Moral Hazard and Adverse Selection". *Quarterly Journal of Economics*, 1974. Omtryckt i P. Diamond och M. Rothschild, *Uncertainty in Economics*. Academic Press 1978.

- Pedersen, P.J., (1981a), "Inflationary Effects of Unemployment Insurance — An International Survey". Økonomisk Institut, Aarhus universitet. September 1981.
- , (1981b), *Økonomiske effekter af arbejdsløshedsforsikring*. Socialforskningsinstituttet, København.
- Persson, I., (1980), "Vad kostar arbetslösheten?" *Ekonomisk Debatt*, 1980:2.
- Persson, M., (1982), "The Distribution of Abilities and the Progressive Income Tax". Research Paper No 6241, January 1982. Handelshögskolan, Stockholm.
- Rawls, J., (1971), *A Theory of Justice*. Harvard University Press.
- Regeringens proposition 1981/82:139.
- Shavell, S., (1979), "On Moral Hazard and Insurance". *Quarterly Journal of Economics*, November 1979.
- Shavell, S., och Weiss, L., (1979), "The Optimal Payment of Unemployment Insurance Benefits over Time". *Journal of Political Economy*, December 1979.
- SOU 1978:45, *Allmän arbetslöshetsförsäkring*.
- Ståhl, I., (1978), "Unemployment Insurance: The Swedish Case". Ingår i *Unemployment Insurance. Global Evidence of Its Effects on Unemployment*. Proceedings of a Conference in Vancouver.
- Topel, R., och Welch, F., (1980), "Unemployment Insurance: Survey and Extensions". *Economica*, August 1980.
- Varian, H.,R., (1980), "Redistributive Taxation as Social Insurance". *Journal of Public Economics*, August 1980.
- Yaniv, G., (1982), "Unemployment Insurance Benefits and the Supply of Labor of an Employed Worker". *Journal of Public Economics*, February 1982.

Utgivna publikationer

Fullständig förteckning över utgivna skrifter kan erhållas på begäran.

Publikationer på engelska

1983

Energy in Swedish Manufacturing. Bengt-Christer Ysander (ed.). 260 pp.

Industrial Subsidies in Sweden; Macro-Economic Effects and an International Comparison. Bo Carlsson. Booklet No. 148. 23 pp.

Technical Progress and Structural Change in the Swedish Cement Industry 1955–1979. Finn R. Førsund and Lennart Hjalmarsson. Booklet No. 147. 19 pp.

Energy and Economic Adjustment. Lars Bergman, Karl-Göran Mäler, Tomas Nordström and Bengt-Christer Ysander (ed.). 247 pp.

Payroll Taxes and Wage Inflation: The Swedish Experience. Bertil Holmlund. Booklet No. 146. 15 pp.

Publikationer på svenska

1983

Arbetslöshetsersättningen i Sverige – motiv, regler och effekter. Anders Björklund och Bertil Holmlund. Småtryck nr 151. 46 s.

Det svenska industristödet i internationell jämförelse. Bo Carlsson. Småtryck nr 150. 12 s.

Budgetunderskott och implicit beskattning. Bo Axell. Småtryck nr 149. 7 s.

Den åttunga industrins långsiktiga utveckling. Bo Carlsson och Enrico Deiaco. Forskningsrapport nr 22. 176 s.

Skatter, löner och räntor. Göran Normann. Forskningsrapport nr 21. 121 s.

Skatt på bolagskapital. Sverige i jämförelse med Storbritannien, USA och Västtyskland. Jan Södersten och Thomas Lindberg. Forskningsrapport nr 20. 105 s.

Svenska företags investeringar i maskiner och byggnader i utlandet 1974–1978. Fredrik Bergholm. Forskningsrapport nr 19. 100 s.

Kontrollen av kommunerna. En översikt av svenska erfarenheter under efterkrigstiden av statlig kommunstyning. Bengt-Christer Ysander och Richard Murray. Forskningsrapport nr 18. 88 s.

Bolagsskatt och investeringsvilja. Jan Södersten och Bengt-Christer Ysander. Forskningsrapport nr 17. 54 s.

ISSN 0443-0409
ISBN 91-7204-195-1